

De Kanjertraining VS Leefstijl

*Een sociaal-emotionele methode op een
(speciale-) basisschool*

Mariëtte Roest, RT
Studentnummer: 2151652

Chantal van Noort, GL
Studentnummer: 2156389

Master special educational needs (M SEN)
Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Begeleid door: Joep van Vugt

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	6
Hoofdstuk 1 aanleiding en probleemstelling.....	8
Hoofdstuk 2 theoretische onderbouwing	10
2.1 Waarom een sociaal-emotionele methode in de school?.....	10
2.2 Wat is de Kanjertraining en wat is hun visie?.....	21
2.3 Wat is Leefstijl en wat is hun visie?	24
Hoofdstuk 3 onderzoeksmethodologie	29
3.1 Welke instrumenten willen wij gebruiken voor de deelvragen?	29
3.2 Tijdsplanning.....	30
Hoofdstuk 4 data analyse en resultaten	32
4.1 Welke scholen/klassen gaan wij bekijken die gebruik maken van deze methoden en wat is hun werkwijze?	33
4.2 Hoe zag de klas eruit voor de Kanjertraining en wat zijn de bevindingen van de leerkrachten en de leerlingen?	36
4.2.1 Uitslag enquêtes.....	36
4.2.2 Uitslag vragenlijsten	40
4.3 Hoe zag de klas eruit voor Leefstijl en wat zijn de bevindingen van de leerkrachten en de leerlingen?	42
4.3.1 Uitslag enquêtes.....	42
4.3.2 Uitslag enquêtes.....	45
4.4 Passen de methoden in het speciaal basisonderwijs?	47
4.4.1 Uitslag interview.....	47
Hoofdstuk 5 conclusie	50
Hoofdstuk 6 evaluatie onderzoek.....	52
Literatuurlijst.....	53

Bijlagen	54
Enquête Kanjertraining en Leefstijl	55
Vragenlijst kinderen Kanjertraining	58
Vragenlijst kinderen Leefstijl	59
Interview.....	60

LEEFSTIJL
voor jongeren

VOOR HET BASISONDERWIJS

Samenvatting

In de samenvatting beschrijven wij hoe dit document is opgebouwd en welke informatie er te lezen is bij de hoofdstukken.

Het onderzoek “Kanjertaining VS Leefstijl” bestaat uit een praktijkonderzoek over de sociaal- emotionele ontwikkeling. Om tot een goed praktijkonderzoek te komen heb je een aantal stappen die je moet volgen. In deze samenvatting zullen wij de stappen die wij genomen hebben toelichten aan de hand van de verschillende hoofdstukken tevens lichten wij kort toe wat er in de hoofdstukken beschreven staat.

Hoofdstuk 1

In het eerste hoofdstuk komt naar voren wat voor ons de aanleiding was om dit onderzoek te maken. We beschrijven wat we willen gaan onderzoeken en wat we willen bereiken hiermee. Onze onderzoeksvraag wordt in dit hoofdstuk ook duidelijk en aan de hand van deze vraag zijn wij ook tot een aantal deelvragen gekomen die ons moeten helpen om de onderzoeksvraag te beantwoorden.

Hoofdstuk 2

Het tweede hoofdstuk bestaat uit de theoretische onderbouwing over de sociaal – emotionele ontwikkeling. Deze theoretische onderbouwing bestaat uit drie gedeelten. Het eerste gedeelte gaat over de sociaal – emotionele ontwikkeling in het algemeen. Wat is sociaal – emotionele ontwikkeling? Wat voor methodes zijn ervoor? Waarom is het belangrijk dat er een methode voor de sociaal – emotionele ontwikkeling is op scholen? Na dit algemene gedeelte spitsen wij toe op de twee methoden die wij willen gaan onderzoeken namelijk de Kanjertraining en Leefstijl. Eerst volgt de theorie die zich achter de Kanjertraining verschuilt. Het belangrijkste wat hierin naar voren komt is wat de methode inhoudt en wat voor visie zij hebben. Na de Kanjertraining komt de theorie van de Leefstijl methode. Ook bij deze methode wordt er toegelicht wat de visie is en waar de methode precies voor staat.

Hoofdstuk 3

Na de theoretische onderbouwing komt het onderzoeksgedeelte in hoofdstuk 3. Wij geven hierin aan hoe wij ons praktijkgedeelte willen gaan aanpakken en welke onderzoeksinstrumenten wij hiervoor willen gebruiken. Ook lichten wij toe welke instrumenten wij gebruiken bij welke deelvraag en wat de reden is van deze keuze.

Hoofdstuk 4

In hoofdstuk 4 gaan we wat uitgebreider in op de verschillende soorten onderzoeksinstrumenten en hoe we ze in gaan zetten. Ook komt in dit hoofdstuk naar voren wat de resultaten zijn die we hebben verzameld aan de hand van de verschillende instrumenten. Voordat deze resultaten aan bod komen beschrijven we eerst op welke twee scholen wij ons onderzoek gaan uitvoeren. Deze scholen wordt kort voorgesteld aan de lezer met daarin de soort school, de methode voor de sociaal – emotionele ontwikkeling en de werkwijze wat betreft de methode. Per school geven we de resultaten van de enquêtes, vragenlijsten en het interview weer.

Hoofdstuk 5

Uiteindelijk hebben we in dit hoofdstuk alle gegevens en resultaten nog eens op een rijtje gezet, zodat we antwoord op onze onderzoeksvraag kunnen gaan geven. We schrijven hier onze conclusie over het onderzoek en geven ons advies wat betreft de verschillende methoden.

Hoofdstuk 6

Na de conclusie en de adviezen betreffende de methoden voor de sociaal – emotionele ontwikkeling volgt in dit hoofdstuk nog een nawoord. Wij vertellen hierin hoe het onderzoek verlopen is, wat er goed ging en wat we de volgende keer anders zouden aanpakken. Ook volgt er nog een literatuurlijst waarin alle bronnen die wij voor onze informatie gebruikt hebben nog eens na te lezen zijn.

Na deze hoofdstukken zijn de bijlagen te vinden waarnaar wij verwijzen in ons verslag.

Inleiding

Voor je ligt het onderzoeksverslag van ons onderzoek, naar de sociaal-emotionele methoden 'Kanjertaining' en 'Leefstijl'.

Wij, twee studenten Master Special Educational Needs, willen de twee methoden waar wij inmiddels enige ervaring mee hebben opgedaan naast elkaar leggen en deze met elkaar vergelijken om te weten te komen wat de sterke en zwakke punten van beiden zijn.

Mariëtte heeft gewerkt met de methode Kanjertraining op Basisschool Hof ter Weide te Utrecht;

"Na een tijdje hiermee gewerkt te hebben en gezien te hebben hoe deze methode is opgestart in de school, wil ik graag weten hoe de kinderen en de leerkrachten dit tot nu toe hebben ervaren. Ik wil te weten komen welke positieve en minder positieve punten zij koppelen aan de methoden".

Chantal heeft gewerkt met de methode Leefstijl op Speciaal Basisschool de Kring te Rotterdam;

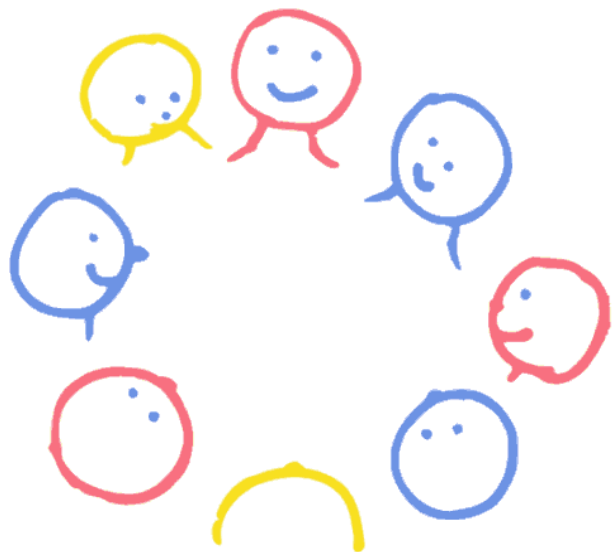
"Sinds dit jaar wordt er bij ons op school met Leefstijl gewerkt. Het is een methode waarmee de meeste leerkrachten nog niet eerder hebben gewerkt. Ik wil graag weten wat de leerkrachten van de methode vinden en of zij het bij het speciaal basisonderwijs vinden passen. Ook wil ik graag te weten komen wat zij de positieve punten van de methode vinden en welke punten zij liever anders hadden gezien in de methode".

Relevantie

De sociaal- emotionele ontwikkeling is erg belangrijk voor je algemene ontwikkeling. Het iets waar je altijd mee te maken zult krijgen. Sociaal – emotionele methodes zijn goed voor de individuele leerlingen, maar het is ook zeker goed voor de groep. Je merkt dat wanneer er in een school of klas gewerkt wordt met een dergelijke methode er een veel veiligere sfeer ontstaat wat het werken in de klas makkelijker en prettiger maakt.

Er bestaan verschillende soorten sociaal – emotionele methodes die op regulier en speciaal onderwijs worden gebruikt. Het reguliere en het speciale onderwijs verschilt zeker op sociaal- emotioneel niveau. Het is dan ook relevant dat de methode die ze op de desbetreffende school gebruiken aansluit bij het sociaal – emotionele niveau van de kinderen.

Wij willen daarom gaan onderzoeken welke methode het beste aansluit bij het reguliere en het speciale onderwijs. Wat zijn de sterke punten en wat zijn de zwakke punten van deze methoden en hoe zijn ze het beste in te zetten.

Met de uitkomsten van het onderzoek kunnen wij scholen adviseren welke methode het beste bij het reguliere onderwijs past en welke het beste bij het speciaal onderwijs past.

Hoe wij dit precies hebben gedaan kun je hierna lezen in ons verslag, waar per hoofdstuk staat beschreven welke acties we hebben gedaan en hoe het proces is verlopen.

Wij wensen je veel leesplezier!

Mariëtte Roest

Chantal van Noort

Studenten Master special educational needs (M SEN), aan Fontys Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

Onze aanleiding voor dit onderzoek was het belang van een sociaal-emotionele methode. Beide werken wij al met een sociaal-emotionele methode; de Kanjertraining en Leefstijl. Maar hoe weet je nou welke methode geschikt is voor welke school en hebben deze methodes ook zwakke punten waar je als school rekening mee moet houden. Daarnaast willen wij graag het belang van een sociaal-emotionele methode in kaart brengen. Om vervolgens de methodes waar wij mee werken te onderzoeken en te achterhalen wat hun sterke en zwakke punten zijn.

Er zijn verschillende soorten methodes die kunnen worden ingezet voor de sociaal-emotionele ontwikkeling:

- ❖ Beter omgaan met jezelf en de ander.
- ❖ Ik jij en wij samen.
- ❖ Leefstijl.
- ❖ Kanjermethode.
- ❖ Kinderen en hun sociale talenten.
- ❖ Avontuur met JIJ EN IK club.
- ❖ Klets.
- ❖ Kinderen en hun morele talenten.
- ❖ Natuurlijk sociaal ontwikkelen.
- ❖ Soemokaarten.

Bijna elke methode, voor zowel de onder- als bovenbouw, heeft naast de werk- en leerboeken extra materialen die je in kunt zetten bij de verschillende lessen voor de sociaal-emotionele vorming. Je kunt hierbij denken aan handpoppen, cd's, maskers, maar ook aan kwartetspelen, posters, petjes en stoplichten.

Probleemstelling

Waarover wil jij je onderzoek gaan houden? Dat is de eerste vraag die je jezelf gaat stellen wanneer je gaat beginnen met een onderzoek. Wanneer je het onderwerp voor ogen kun je voor jezelf een probleemstelling gaan maken waarmee je gedurende het onderzoek aan de slag gaat. Onze probleemstelling hebben wij als volgt geformuleerd;

Wij onderzoeken de sterke en zwakke punten van de sociaal-emotionele methodes; de Kanjertraining en Leefstijl, omdat wij willen weten in hoeverre de methodes aansluiten bij het speciaal onderwijs en regulier onderwijs gekeken naar de behoeften van de kinderen, teneinde een advies te geven aan de desbetreffende scholen over het gebruik van een van deze methodes.

Bij deze probleemstelling gaat het om een adviserende probleemstelling. Dit wil zeggen dat we gaan kijken wat de sterke punten van de twee methoden zijn en of ze geschikt zijn voor verschillende typen onderwijs. Aan de hand van deze gegevens gaan wij een advies uitbrengen voor scholen over de twee methoden die wij gebruikt hebben. Zo kunnen zij kijken naar wat ze belangrijk vinden in een methode voor de sociaal – emotionele

ontwikkeling en of de twee methoden die wij onderzocht hebben beschikken over deze punten.

Onderzoeksvraag

Om tot een goede onderzoeksvraag te komen zijn wij gaan overleggen wat wij precies willen weten over de sociaal emotionele ontwikkeling en de methoden die hiervoor bestaan. De scholen waar wij stage lopen gebruiken niet dezelfde methoden voor de sociaal- emotionele ontwikkeling. Wij zijn daarom tot de conclusie gekomen om deze twee methoden te gaan vergelijken en de sterke en zwakke punten uit deze methoden te halen. Uiteindelijk zijn wij tot de volgende onderzoeksvraag gekomen.

**Wat zijn de sterke en zwakke punten van de sociaal-emotionele methodes;
'de Kanjertraining' en 'Leefstijl',
en welke kinderen hebben baat bij welke methode?**

Deelvragen:

Theorie

- ❖ Waarom een sociaal-emotionele methode in de school?
- ❖ Wat is de Kanjertraining en wat is hun visie?
- ❖ Wat is Leefstijl en wat is hun visie?

In de praktijk

- ❖ Welke scholen/klassen gaan wij bekijken die gebruik maken van deze methodes?
- ❖ Hoe zag de klas eruit voor de Kanjertraining?
- ❖ Wat zijn de bevindingen van de leerkrachten en de leerlingen?

- ❖ Hoe zag de klas eruit voor Leefstijl?
- ❖ Wat zijn de bevindingen van de leerkrachten en de leerlingen?

- ❖ Passen de methodes in het speciaal basisonderwijs?

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

Voordat wij onderzoek gaan doen in de praktijk willen wij theoretische informatie over de sociaal-emotionele ontwikkeling bij kinderen op de basisschool. En willen wij theoretische informatie over de methoden Kanjertraining en Leefstijl. In dit hoofdstuk breiden wij dit uit.

2.1 Waarom een sociaal-emotionele methode in de school?¹

Iedereen stopt tijd en vooral energie in het stimuleren van de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Iedereen kent wisselende successen én teleurstellingen. Iedereen weet dat het de laatste jaren niet gemakkelijker wordt op school. Daar komt nog bij dat de resultaten van deze schoolinvloeden soms pas op langere termijn zichtbaar worden.

Om toenemende gevoelens van onmacht en teleurstelling te vermijden of om te buigen, is het zinvol eens na te gaan of we onze aandacht en energie professioneler kunnen inzetten. Natuurlijk met open oog voor de smalle marges. Als school ben je nu eenmaal sterk afhankelijk van maatschappelijke ontwikkelingen en thuissituaties. En ook in het kind gelegen beperkingen kunnen onze marges danig verkleinen. Toch moeten we de toevallige of bewuste invloed van situaties op school niet onderschatten.

Van die situaties leren we. Als de ervaringen bruikbaar zijn, nemen we ze op in ons repertoire. Maar als we professioneler willen werken, kunnen we het natuurlijk niet van het toeval af laten hangen. We moeten dan op een meer systematische wijze gebruik maken van ervaringen van onszelf en anderen. Niet alleen maar gefocust op probleemgedrag en probleemsituaties, want daar kleven grote beperkingen aan. Vaak zijn probleemsituaties te geladen om er met enige afstand en objectiviteit naar te kijken. Bovendien blijken oorzaken heel vaak terug te wijzen naar een gebrekkig zelfbeeld en gebrekkige sociale vaardigheden. Natuurlijk is soms specifieke aandacht nodig voor sociaal-emotionele problemen die duidelijk afwijkend gedrag te zien geven. Maar op termijn kan het wel eens besparing van tijd en vooral van energie opleveren als we meer 'preventief' bezig zijn met een positieve ondersteuning van de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. En dan niet alleen van probleemkinderen, maar van alle kinderen.

Welke onderwerpen zijn belangrijk en waarom zijn deze belangrijk?

Hoewel in de praktijk meestal alles met alles blijkt samen te hangen, is een pragmatische uitsplitsing naar inhoudelijke aspecten nuttig om onze aandacht en energie gericht in te zetten:

- Zelfvertrouwen en weerbaarheid;
- Gevoelens van zichzelf en anderen;
- Inleven in de ander;
- Waarden en normen;
- Conflictsituaties oplossen;
- Relaties en seksualiteit.

¹ www.sociaalemotioneel.nl

Waarom is zelfvertrouwen belangrijk?

Zelfvertrouwen maakt kinderen weerbaar en minder afhankelijk van het oordeel van anderen. Het geeft ze de moed voor hun eigen mening uit te komen, initiatief te tonen en aan nieuwe dingen te beginnen. Zelfvertrouwen is niet alleen belangrijk uit het oogpunt van het welzijn van kinderen. Ook schoolprestaties worden er gunstig door beïnvloed. Bij het ontwikkelen van zelfvertrouwen dien je wel rekening te houden met de ontwikkelingsgeschiedenis van de kinderen. Het zou kunnen dat voor je eigen mening uitkomen, initiatief tonen en aan nieuwe dingen beginnen, activiteiten zijn die in de ontwikkeling van het kind niet altijd centraal hebben gestaan. Deze kinderen zullen daar meer moeite mee hebben.

Waarom is leren omgaan met gevoelens belangrijk?

Gevoelens heb je de hele dag. Ook op school. Daarom kunnen we in school gewoon niet om die gevoelens heen. Of het nu gaat om eigen emoties dan wel om de gevoelens van onze leerlingen, we mogen ze niet negeren. Proberen we dat toch, dan komt dat de geestelijke gezondheid van alle betrokkenen niet ten goede. Zelfs de schoolprestaties kunnen er nadelig door worden beïnvloed.

Om erachter te komen welke gevoelens een kind heeft, is het nodig het kind te stimuleren zijn gevoelens te uiten. Dat kan door middel van gesprekken, maar ook drama, muziek, dans en beeldende expressie zijn middelen waarmee gevoelens geuit kunnen worden. We mogen kinderen echter nooit dwingen hun gevoelens en gedachten aan derden te laten weten. Ook kinderen hebben recht op privacy. Soms kan het zelfs geboden zijn al te openhartige kinderen tegen zichzelf te beschermen. Immers, niet in elke omgeving wordt even zorgvuldig omgesprongen met de gevoelens en gedachten die je uit. Ook dat moeten kinderen leren. Bij het omgaan met gevoelens zijn twee zaken belangrijk. Het eerste is dat rekening gehouden wordt met verschillen tussen kinderen. In sommige culturen is het helemaal niet gebruikelijk om je gevoelens te uiten en in andere culturen juist wel.

Het vragen naar gevoelens en het uiten van gevoelens is geen universeel gegeven. In Nederland wordt het direct uiten van gevoelens gewaardeerd. Voor ons betekent het, dat iemand sociaal competent is. In collectivistische culturen wordt sociale competentie anders ervaren. Sociaal competent zijn betekent daar juist het beheersen en indirect uiten van gevoelens, het begrijpen van de context van de boodschappen en eerlijkheid naar de groep. Vragen stel je indirect. Een kind dat teveel vragen stelt is nieuwsgierig. De mening van je vader of moeder niet overnemen is brutaal. Dit in tegenstelling tot de Nederlandse situatie waar vragen stellen juist wordt gewaardeerd.

Uit: Kayser, D. (1996). Interculturele sociale vaardigheden op de basisschool. Basisboek voor leerkrachten en hulpverleners. Utrecht: De Tijdstroom.

Ten tweede is het belangrijk dat rekening gehouden wordt met de bron van de gevoelens. Hoe komt het dat een kind zich zo voelt? Wat is de aanleiding? Daarbij gaat het niet alleen om negatieve ervaringen, maar ook om positieve ervaringen.

Waarom is inlevingsvermogen belangrijk?

Als je in de huid van anderen kunt kruipen, ben je beter in staat anderen te begrijpen, aan te moedigen, te helpen, te troosten en rekening met hen te houden. We noemen dat rolname.

Rolneming

Bij rolneming gaat het om het vermogen je in te leven in wat de ander voelt, waarneemt, wil en denkt. Rolneming is onder te verdelen in vier dimensies:

Emotionele rolneming

De vaardigheid in sociale situaties de gevoelens van de ander te herkennen en je daarin in te leven.

Zintuiglijke rolneming

De vaardigheid je voor te stellen wat de ander ziet, hoort, voelt of ruikt.

Motivationele rolneming

De vaardigheid de bedoelingen van de ander te achterhalen en je in te leven in de motieven van de ander.

Conceptuele rolneming

De vaardigheid te achterhalen of je voor te stellen wat iemand denkt of weet in een bepaalde situatie.

Maar ook op andere terreinen is inlevingsvermogen van essentieel belang. Bijvoorbeeld bij het deelnemen aan het verkeer (je voor kunnen stellen dat een naderende automobilist jou niet kan zien als je tussen geparkeerde auto's oversteekt), bij het ontwikkelen van tijdsbesef (je kunnen verplaatsen in historische personen en gebeurtenissen) en bij oriëntatie in de ruimte (bij het leren hanteren van kaarten en plattegronden je kunnen verplaatsen in andere ruimtelijke standpunten).

Daarnaast heeft inlevingsvermogen een directe en sterke relatie met taalontwikkeling en taalverwerving.

Waarom is aandacht voor waarden en normen belangrijk?

Waarden en normen zijn belangrijk omdat ze richting geven aan ons bestaan: ze beïnvloeden ons doen en laten, ons zelfbeeld en zelfvertrouwen, onze relaties met anderen.

Vaak zijn we ons nauwelijks bewust, dat we waarden en normen hanteren. Laat staan dat we ons realiseren welke waarden en normen we hanteren. Om meer greep te krijgen op ons eigen gedrag en dat van anderen, is het belangrijk dat we ons realiseren welke waarden en normen erachter steken.

Voortdurend toetsen we ons eigen en andermans doen en laten aan waarden en normen.

Welke waarden en normen dat zijn, hangt van veel factoren af, bijvoorbeeld: opvoeding, levensbeschouwing, levenservaring en levensomstandigheden.

Het is niet verwonderlijk dat normen en waarden waarmee kinderen worden geconfronteerd, nogal eens met elkaar in strijd zijn: wat thuis mag, mag niet altijd ook op school of omgekeerd. En wat moet je doen, als je tegelijkertijd eerlijk moet zijn en ook je vriendinnetje niet wil verraden? Kinderen komen daardoor soms in de knoei.

Kinderen met een andere culturele en etnische achtergrond gaan heel bewust om met waarden en normen, omdat zij dagelijks geconfronteerd worden met verschillende en soms conflicterende waarden. Dat ze een minderheid vormen in onze samenleving geeft hen in dat opzicht een voordeel.

Daarom is het belangrijk, dat we kinderen leren omgaan met waarden en normen. Zowel met waarden en normen die thuis gelden, als die op school gelden en die in de omgeving gelden en eventuele verschillen daartussen. Door kinderen te helpen waarden en normen te verhelderen, helpen we hen bewust te worden van hun eigen denken en handelen, met als achterliggend doel een groeiende zelfstandigheid, toenemend zelfvertrouwen en een zelfbewuste levenshouding.

Waarom is leren omgaan met conflicten belangrijk?

Conflicten zijn soms onvermijdelijk. We kunnen niet altijd 'ruiken' wat de ander wil of prettig vindt. Ook hoeven we onze eigen behoeften niet altijd ondergeschikt te maken aan die van een ander.

Veel mensen krijgen bij het woord 'conflict' negatieve gedachten. Dat komt vooral door de nare gevolgen van veel conflicten: ruzie, agressie en dergelijke. Toch is het hebben van een conflict op zich niet negatief. Conflicten kunnen zelfs positief opgevat worden, omdat ze duidelijkheid scheppen: beide partijen weten dat er (op het eerste gezicht) onverenigbare wensen zijn. De problemen ontstaan pas als een conflict, ten koste van één van de partijen wordt opgelost of niet uit de wereld wordt geholpen.

In school zijn grote en kleine conflicten aan de orde van de dag. In een kleine ruimte samenleven met veel mensen, leer je niet zomaar. Ruzies kunnen de sfeer in de klas verpesten, maar het is niet aan te raden om ze uit de weg te gaan. Later komen kinderen ongetwijfeld in aanraking met conflicten. In plaats van deze conflicten af te doen als lastig, kunnen we ze onder het motto 'al doende leert men' ook aangrijpen als oefenmomenten voor het leren omgaan met conflicten. Dit geldt zowel voor conflicten tussen kinderen als voor conflicten tussen volwassenen en kinderen.

Waarom zijn relaties en seksualiteit belangrijk?

Kinderen komen dagelijks, via de media, ervaringen thuis of op straat in aanraking met positieve en negatieve aspecten van relaties en seksualiteit. Logisch dat ze daar op school over vertellen en vragen over stellen. Tenminste, als daar ruimte voor is en hun ervaringen en vragen niet gesmoord worden in een ongemakkelijke taboesfeer, bijvoorbeeld als het indruist tegen de waarden en normen die kinderen van huis uit meekrijgen.

Daarnaast vraagt ook de ontwikkeling van de eigen seksualiteit van kinderen aandacht. Een goede begeleiding en stimulering kan voorkomen dat kinderen moeite krijgen met de eigen seksualiteitsbeleving, met hun zelfbeeld, met hun vermogen intieme relaties met anderen aan te gaan.

Hoe ontwikkelen kinderen zich sociaal-emotioneel?

Voor de diverse leeftijdsgroepen groep 1-2, groep 3-4, groep 5-6 en groep 7-8 geven we hier een korte schets van de ontwikkeling van kinderen: ontwikkeling/rijping, kritische momenten in de ontwikkeling, risico's.

Ontwikkelschets groep 1-2

Het toenemend ik-besef vraagt in deze periode om veel ondersteuning bij de ontwikkeling van een realistisch en positief zelfbeeld. Dit is ook bij uitstek de periode waarin kinderen door spel laten zien wat zij oppakken uit de socialisatie in gezins- en familieverband.

Als gevolg van het toenemend ik-besef worden kinderen zich bewust van de eigen kwetsbaarheid. Hierdoor hebben ze nogal eens last van angstgevoelens. Ook is er in deze periode vaak sprake van sterk wisselende emoties.

Jonge kinderen uiten zich heel veel met hun lichaam en hebben grote behoefte aan lichamelijk contact. Door kinderen de gelegenheid te geven gevoelens en gedachten te uiten, er met elkaar over te praten, leren ze met eigen gevoelens en gedachten om te gaan. Deze ondersteuning door volwassenen is niet in elke groep gebruikelijk.

Kleuters zijn meestal nog te zeer op zichzelf gericht om zich in te kunnen leven in de ander. Ze gaan ervan uit, dat de ander net zo denkt en voelt als zij. Langzamerhand beginnen ze overeenkomsten en verschillen op te merken. Ze ontdekken het anders-zijn van de ander. Zeker in situaties waarin kinderen in contact komen met een omgeving waarin de verschillen samenhangen met etnische verschillen. Deze ontwikkeling kunnen leraren stimuleren door regelmatig sociaal gevoelig gedrag en het inlevingsvermogen te versterken.

Verder leren de kinderen al doende om te gaan met conflicten, afspraken en regels. En ontdekken ze het belang daarvan. Met name in de kleutergroepen gaan er vaak geen vijf minuten voorbij zonder 'sociaal verkeersongeval'. Deze situaties zijn belangrijke oefenmomenten voor het leren omgaan met conflicten.

Iedere kleuter brengt een eigen wereld met zich mee. Met name de school brengt hen in aanraking met andere opvattingen en gewoonten. Kleuters laten zich erg gemakkelijk beïnvloeden. Zowel positieve als negatieve invloeden krijgen alle ruimte, want waarden en normen beginnen zich nog maar net te ontwikkelen. Goed en slecht zijn nog vage begrippen en gedrag wordt beoordeeld op de materiële gevolgen en niet op de achterliggende bedoelingen. De dagelijkse praktijk biedt volop aanknopingspunten om kinderen te laten zien en ervaren dat mensen soms verschillende opvattingen hebben. Naarmate de verschillen tussen thuis en 'buiten' groter zijn of als groter beleefd worden door de ouders, zijn kinderen zich soms eerder bewust van 'wat hoort en wat niet'.

Ontwikschets groep 3-4

Door het toenemend ik-besef en het besef bij een bepaalde groep te horen, gaan de kinderen in deze periode steeds nadrukkelijker reflecteren op zichzelf: mogelijkheden, beperkingen, (uiterlijke) kenmerken, wensen, gevoelens en eigenschappen. Nieuw daarbij is dat ze zichzelf ook steeds nadrukkelijker gaan vergelijken met anderen. Deze nadere kennismaking vraagt veel ondersteuning, gericht op de ontwikkeling van een realistisch en positief zelfbeeld. Bij allochtone kinderen spreken we ook wel van een positieve etnische identiteit.

Aanvankelijk zijn stemmingswisselingen nog heel gewoon. Langzaam maar zeker worden de kinderen evenwichtiger. In het begin kennen ze vaak nog veel angsten die voor een deel samenhangen met de veranderende schoolsituatie: andere en tegenstrijdige eisen, meer pressie thuis om toch vooral maar goed je best te doen.

Kinderen in deze leeftijdsgroep identificeren zich nog heel sterk met hun ouders of verzorgers en ook met oudere kinderen (imiteren van gedrag). Daarnaast gaan ze zich meer richten op en identificeren met leeftijd- en seksegenootjes. Ze doen hierbij steeds meer ervaring op met agressief gedrag, eer ophouden, conflicten, wedijver, opkomen voor eigen recht en rekening houden met anderen.

Door de voortgaande sociale ontwikkeling kan in deze leeftijdsperiode belangrijke vooruitgang worden geboekt in het leren omgaan met conflicten, afspraken en regels. Deze vooruitgang is mogelijk omdat de kinderen in toenemende mate in staat zijn zich te verplaatsen in de gevoelens, wensen, opvattingen en de situatie van anderen. De voortgang is mede afhankelijk van de inzet van volwassenen die oog hebben voor de culturele verschillen tussen gezin en omgeving.

Ze worden wat onafhankelijker en gaan eigen gedrag en dat van anderen meer vanuit ethisch oogpunt beoordelen. Aanvankelijk worden spelregels en normen nog zeer star toegepast. In toenemende mate wordt gedrag echter beoordeeld op de bedoeling die er achter ligt.

Ontwikkelschets groep 5-6

Kinderen vertonen in deze periode over het algemeen een toenemende mate van emotionele stabiliteit en een redelijke dosis zelfvertrouwen.

Ze worden zich ervan bewust dat eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar zich ontwikkelen onder invloed van leeftijd, oefening en sociale omgeving.

Ze richten zich in het algemeen steeds sterker op leeftijd- en seksegenoten (identificatie) en zijn ook steeds beter in staat zich in te leven in de ander en daarmee rekening te houden. Het verwerven van een plaats en van status binnen de groep geeft nogal eens nabootsing van gedrag van de meest actieve of dominante groepsleden te zien. Soms ontstaat de neiging stoer te doen of indruk te maken (verhoogd veiligheidsrisico).

Ze vertonen een toenemende mate van onafhankelijkheid, laten steeds meer een eigen mening horen en claimen meer eigen verantwoordelijkheid. Dit gaat vaak gepaard met een grotere gevoeligheid voor ethische consequenties van gedrag en een grotere interesse voor achterliggende bedoelingen en opvattingen (veel waarom-vragen).

Daarnaast laten ze in toenemende mate zien wat in de eigen etnische groep waardevol/nastrevenswaardig gevonden wordt. Door de confrontatie met de 'eisen' van de Nederlandse samenleving kan de situatie optreden van niet goed kunnen kiezen tussen twee culturen.

Onder invloed van ouders, leerkrachten, vrienden en media nemen in deze periode ook de vooroordelen toe. Dit is vaak sterker bij kinderen met een autoritaire persoonlijkheid en met een etnische identiteit waarin de eigen groep als dominant wordt beschouwd.

Ontwikkelschets groep 7-8

In het algemeen zien we in deze periode de behoefte aan zelfstandigheid, privacy, een eigen mening en eigen verantwoordelijkheid sterk toenemen. Kinderen worden vaak als oudsten aangesproken: medeverantwoordelijkheid voor jongere kinderen, corveewerkzaamheden. Bij allochtone kinderen kan de gerichtheid op de eigen groep / de eigen etniciteit zich bijvoorbeeld uitdrukken in terughoudendheid of in het beschermen van de eer van de eigen groep.

De toegenomen zelfstandigheid uit zich vaak in een kritische houding tegenover voorschriften en gedragingen van opvoeders en andere volwassenen.

Daarnaast is er een toenemende behoefte aan conformering aan leeftijdgenoten. Normen

en gewoonten van de leeftijdsgroep worden hierdoor belangrijker. Voor allochtone kinderen geldt daarnaast een sterker wordend bewustzijn van de etnische elementen in de eigen identiteit.

Verder doet ook de puberteit langzamerhand zijn intrede. Doordat sommige kinderen enkele jaren eerder of later de puberteit binnenstappen, bestaan er grote onderlinge verschillen.

De heroriëntatie op andere waarden en normen, wijzigingen in de omgang met leeftijdgenoten, toegenomen verantwoordelijkheid en veranderingen op het hormonale vlak zorgen vaak tijdelijk voor een zekere emotionele instabiliteit en verminderd zelfvertrouwen. Hierdoor is extra aandacht gewenst voor het zelfbeeld en het omgaan met gevoelens die voortkomen uit: lichamelijke veranderingen (beugel, borstontwikkeling, menstruatie), de relatie met leeftijdgenoten (voor paal staan, erbij willen horen, stoer gedrag, rolpatronen) en de toenemende druk van ouders en de confrontatie met eigen mogelijkheden en beperkingen (CITO-toets, schoolkeuze).

Welke leerlijnen kan ik daaraan ontleen?

Zelfvertrouwen

4 - 6 jaar Ontdekken dat iedereen uniek is.

Hoe zie je eruit? Hoe weten anderen dat jij het bent? Waaraan herken je anderen? Waarin lijk je op anderen, of juist niet? Wat is speciaal aan jou en anderen? Wat is gelijk? Waar hou je van? En anderen? Wat vind je leuk of fijn? Wat zijn je hobby's? Van wie hou je of wie vind je aardig? Wie zijn je vriendjes? Waarom vind je iemand eigenlijk aardig? Wat vinden anderen aardig aan jou?

6 - 8 jaar Ontdekken de eigen mogelijkheden, kenmerken, wensen, gevoelens, beperkingen en voorkeuren.

Hoe weten anderen dat jij het bent? Waaraan kunnen ze je herkennen? Waarin lijk je op anderen, of juist niet? Wat is er speciaal aan jou en anderen? Wat is hetzelfde? Hoe voelt het dat je anders bent dan anderen? Waarin lijken mensen op elkaar? Wat vind je fijn, waaraan heb je een hekel? Wat zijn je hobby's? Wat kun je al? Wat kun je (nog) niet, maar

wil je wel graag? Hoe kun je dat bereiken?

Wat mag je (nog) niet, maar wil je wel? Hoe kan dat veranderen?

Van wie houd je of wie vind je aardig? Waarom vind je iemand aardig? Wat vinden anderen aardig aan jou?

8 - 10 jaar Ontdekken dat veel eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden en ontwikkelen een zelfbewuste houding.

Hoe ben je veranderd sinds je een baby en peuter was? Waardoor ontstaan die veranderingen? Wat kun je nu wel, wat je eerder niet kon? Hoe voelt het als je iets gedaan hebt wat nieuw voor je was of heel moeilijk?

Hoe kun je gevoelens van verlegenheid en onzekerheid steeds meer de baas worden?

Kun je op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen?

10 - 12 jaar Ontdekken dat veel eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden en ontwikkelen van een zelfbewuste houding.

Wat vind je van de veranderingen die er in en aan jouw lichaam en dat van anderen optreden? Verlopen die veranderingen bij jou hetzelfde of anders dan bij je vrienden?

Wie en wat is belangrijk voor je? Waar ben je goed in? Waar maak je je zorgen over? Wat zijn je toekomstverwachtingen? Maak je je zorgen over je toekomst? Wat kun je daaraan veranderen?

Kun je op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen? Waar ben je al verantwoordelijk voor? Wat vind je daarvan?

Gevoelens, wensen en opvattingen

4 - 6 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Staan open voor gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Ontdekken dat er verschillen in opvattingen bestaan.
- Zien in dat thuis, op school en op straat verschillende regels nodig zijn.

Wat maakt je blij of verdrietig? Wat doe je als je geplaagd wordt? Hoe voel je je als iemand dood gaat? Wat kun je doen om je weer beter te voelen? Waarom wordt je wel eens boos? Wanneer ben je flink en durf je wel en wanneer ben je bang? Wie kan je dan helpen? Wat doe je als je je alleen voelt? Wat doe je als niemand je aardig vindt? Wat doe je als je geen vriend(innet)je hebt? Hoe kun je vriend(innet)jes maken?

Wat vind jij mooi/lelijk, fijn/vervelend, lekker/vies, gewoon/raar, goed/slecht? En wat vinden anderen? Welke regels gelden er thuis, op school, op straat? Welke verschillen zijn er en wat is de zin van die regels?

6 - 8 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Staan open voor gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Kunnen zich inleven in gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Zien in dat regels door mensen zijn bedacht en ook door mensen kunnen worden veranderd of afgeschaft.

Wanneer was je boos, verdrietig of juist blij? Wanneer was je verlegen of onhandig?

Wanneer ben je flink en durf je iets wel en wanneer juist niet?

Hoe kun je weten hoe iemand zich voelt? Hoe weten anderen hoe jij je voelt? Waaraan kun je dat zien of horen? Hoe kun je dat vragen? Hoe kun je iemand blij of juist boos maken?

Wat vind jij mooi/lelijk, fijn/vervelend, lekker/vies, gewoon/raar, goed/slecht? Hoe kun je te weten komen wat anderen vinden? Wat wil je wel of niet en waarom? Hoe kun je weten wat anderen willen? Welke regels ken je? Door wie zijn die regels bedacht en waarom? Worden regels wel eens veranderd of afgeschaft en waarom?

8 - 10 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Kunnen zich inleven in gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Houden rekening met de ander en staan open voor de opvattingen van anderen.
- Onderkennen vooroordelen en discriminatie.
- Ontdekken de relatie tussen rol en verwachtingspatroon en de wijzigingen in beide onder invloed van tijd en (sub)cultuur.

Hoe voel je je als je iemand verliest die veel voor je betekent (door verhuizing, dood, ruzie en dergelijke)? Wie kan je helpen? Wat kun je doen om dat verdriet beter aan te kunnen? Wie kun je in vertrouwen nemen als je een vervelend geheim hebt, ergens heel erg bang voor bent of als iemand je pijn probeert te doen?

Hoe kun je rekening houden met anderen? Wat kun je doen als je jaloers bent? Hoe kun je gevoelens, wensen en opvattingen uiten? Helpt het als je je gevoelens, wensen en opvattingen uit? Wanneer voel je je verlegen, onzeker, eenzaam, in de steek gelaten? Wat kun je daar aan doen? Hoe kun je anderen helpen die daar last van hebben?

Hoe denk je over mensen die anders zijn dan jij of die je niet goed kent? Hoe anders zijn ze en waarin zijn ze gelijk? Wordt het beeld dat je van anderen hebt soms ook bepaald door vooroordelen en hoe ontstaan die? Hoe kun je dat beeld eerlijker maken?

Gedraag je je hetzelfde tegenover je vader, moeder, juf, meester, broer, zus, vriend, bakker, enzovoort? Hoe komt dat en wat vind je daarvan? Gedragen meisjes zich in bepaalde situaties anders dan jongens? Wat vind je daarvan? Is het nu anders dan vroeger? Is het overal zo?

10 - 12 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Houden rekening met de ander en staan open voor de opvattingen van anderen.
- Houden rekening met verschillen en overeenkomsten tussen etnische groepen.
- Noemen uitingsvormen van discriminatie en weten waardoor discriminatie kan ontstaan.
- Zien in hoe sekse-rollen ontstaan en worden aangeleerd.

Wanneer voel je je goed, sterk, vol zelfvertrouwen, humeurig, onzeker, verliefd, (on)aantrekkelijk, verlegen? Wat kun je doen om jezelf te helpen? Hoe kun je anderen helpen? Wie kun je om hulp vragen als je met problemen rondloopt? Hoe kun je rekening houden met anderen? Hoe kun je vriendschappen in stand houden en versterken? Wat kun je doen als je je buitengesloten voelt? Zijn je houding en je gevoelens ten opzichte van meisjes of jongens aan het veranderen? Hoe komt dat?

Hoe kun je andere mensen leren kennen en begrijpen? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen mensen uit verschillende etnische groepen? Hoe kun je daarmee rekening houden? Kun je voorbeelden geven van discriminatie en hoe zou dat ontstaan kunnen zijn? Hoe komt het dat meisjes/vrouwen zich in bepaalde situaties anders gedragen dan jongens/mannen?

Sociale vaardigheden en relaties

4 - 6 jaar

- Zien in hoe conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan en welke oplossingen mogelijk zijn.
- Ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben.
- Kennen verschillende leefvormen.

Heb je wel eens ruzie? Waarom? Wat voel je of denk je dan? Hoe kun je zo'n ruzie weer goed maken? Wat voel je en doe je als je ziet dat anderen ruzie maken? Hoe kun je samenwerken? Wat moet je dan afspreken? Waarom heb je elkaar nodig? Kun je opkomen voor jezelf?

6 - 8 jaar

- Zien in hoe conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan en welke oplossingen mogelijk zijn.
- Zien in dat conflicten veroorzaakt worden door tegenstellingen in belangen, opvattingen en gevoelens.
- Ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld.

Heb je wel eens ruzie en waarom? Waar gaan ruzies over? Hoe kun je zo'n ruzie oplossen? Is ruzie ook wel eens ergens goed voor? Kun je ruzie voorkomen en hoe? Pest je wel eens en waarom? Word je wel eens gepest en waarom? Hoe voel je je als je

gepest wordt. Wat doe je als je ziet dat er gepest wordt? Waar hoor je bij?
Hoe gedraag je je in verschillende situaties?

8 - 10 jaar

- Kunnen omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden.
- Kunnen samenwerken in een groep.

Hoe kun je meningsverschillen en belangentegenstellingen oplossen op een voor alle partijen aanvaardbare manier? Hoe kun je conflictsituaties oplossen die zijn ontstaan door negatieve gevoelens (jaloerie, afkeer, enzovoort)?

Kun je bij het samenwerken in een groep taken verdelen en uitvoeren, afspraken maken en nakomen, hulp vragen en accepteren?

10 - 12 jaar

- Kunnen omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden.
- Kunnen samenwerken in een groep.
- Geven van de diverse leefeenheden kenmerken, overeenkomsten en verschillen aan.

Kun je conflictsituaties in je eigen omgeving oplossen op een voor alle partijen aanvaardbare manier?

Kun je bij het uitvoeren van taken in een groep plannen maken en de uitvoering organiseren?

Welke leefeenheden ken je? Wat zijn daarvan de kenmerken en in welk opzicht lijken ze op elkaar of zijn ze verschillend?

2.2 Wat is de Kanjertraining en wat is hun visie?

Om tot het schrijven van dit hoofdstuk te komen heb ik theorie gebruikt uit de methode map van de Kanjertraining en de site van de Kanjertraining.²

De directe aanleiding tot het ontwikkelen van de training is een verzoek geweest van meerdere Almeerse ouders in 1996. Deze ouders zaten met de volgende vraag: “We kunnen heel goed praten met de onderwijsgeevenden over ons kind zolang het gaat over cognitief disfunctioneren. Maar het gaat direct mis als wij naar school komen met vragen over het sociaal functioneren van ons kind. Vooral als ons kind zich niet fijn voelt op school”.

Samen met deze ouders, is nagegaan waar hun kinderen behoefte aan hebben in het sociaal functioneren. De ouders beoordeelden de volgende gedragsaspecten als zeer belangrijk:

- Jezelf voorstellen/jezelf presenteren.
- Iets aardigs zeggen en met een compliment weten om te gaan.
- Met gevoelens van jezelf en met de gevoelens van de ander weten om te gaan.
- Ja en nee kunnen zeggen. JA als je iets prettig vindt, en NEE als je iets vervelend vindt.
- Je mening vertellen (maar niet altijd!)
- Een ander durven vertrouwen en te vertrouwen zijn.
- Samenwerken.
- Vriendschappen. Wat zijn goede vrienden, hou onderhoud je een vriendschap, hoe raak je vrienden kwijt.
- De kunst van vragen stellen/belangstelling tonen. Probeer een ander te begrijpen.
- Kritiek durven en kunnen geven.
- Kritiek weten te ontvangen en je voordeel ermee doen.
- De kunst van antwoord geven/vertellen. Laat je begrijpen door een ander.
- Zelfvertrouwen, zelfrespect, trots zijn.
- Leren stoppen met treiteren.
- Uit slachtofferrollen stappen en het heft in eigen handen nemen.

Al deze thema's werden inhoudelijk uitgewerkt en in een logisch verband gezet binnen de Kanjertrainingen.

Het trainingsdoel

Doel van de Kanjertraining op school is de sfeer in de klas goed te houden (preventief), of te verbeteren (curatief).

Als de lessenreeks curatief wordt gegeven, dan is de verwachting dat bij een goede uitvoering van de lessenreeks de leerlingen een betere band hebben gekregen met elkaar/met de leerkracht en zich prettiger voelen in de klas. Subdoelen zijn:

- bevordering van vertrouwen en veiligheid in de klas;
- versterking van sociale vaardigheden bij de leerlingen;
- beheersing door leerlingen van verschillende oplossingsstrategieën in conflicten;
- bewustwording van eigenheid bij de leerlingen: Ik doe mij niet anders voor dan ik werkelijk ben.

² www.kanjertraining.nl

Zijn de lessenreeksen preventief gegeven, dan wordt de kans klein dat leerlingen zich op enig moment laten verleiden tot sociaal destructief gedrag.

De training heeft overigens niet als doel kinderen braaf te krijgen. Het is een trainingsprogramma waarin veel ruimte is voor de autonomie van het kind. We kunnen dit zo stellen omdat wij de ervaring hebben dat nagenoeg alle kinderen (een zeldzame uitzondering daargelaten) zich autonoom en authentiek wil ontwikkelen op een positieve manier. Daarbij is niet alleen een goede pedagogische relatie met de leerkracht een vereiste, maar ook een veilige sfeer in de klas, zodat de kinderen tot hun recht kunnen komen.

De auteur

Drs. Gerard Weide (psycholoog en ex-onderwijzer) ontwikkelde de methode op basis van zijn trainingservaring op sociaal gebied met duizenden kinderen, hun ouders en leerkrachten.

Gerard Weide: Jaarlijks trainen wij in onze kanjerpraktijk talloze kinderen. De een heeft problemen met verlegenheid, leerstoornissen, vertoont pesterig gedrag of heeft een gebrek aan zelfwaardering. De ander heeft geen speciale klachten: zij vinden het gewoon leuk om deel te nemen aan de training. Na afloop beheersen de meeste kinderen het volgende: ze kunnen hun gevoelens onder woorden brengen; ze hebben leren denken: het is goed dat ik er ben, er zijn mensen die van mij houden, ik luister naar kritiek, ik kan zeggen wat ik voel en wil. Ik doe niet mee met narigheid.

We zijn ondertussen vertegenwoordigd in het hele onderwijs. Leerkrachten herkennen de kanjertraining als een aanpak die ertoe doet: praktisch en degelijk. De Kanjertraining is een klassiek voorbeeld van een product dat bottom up zijn sporen heeft verdiend. In het onderwijs is de Kanjertraining vooral preventief en alsnodig curatief. (Anders gezegd: de Kanjertraining voorkomt sociale problemen in groepen en kan sociaal onregelde groepen/klassen weer op de rails zetten.)

De methode werkt zeer goed, ouders worden betrokken, en heeft zijn waarde bewezen. Leerlingen vinden de lessen bijzonder prettig. Een bijkomstigheid van de training is dat de meeste leerlingen meer zelfvertrouwen krijgen, zich beter concentreren en betere cijfers halen.

Voor wie is de kanjertraining bestemd?

De training bestemd voor kinderen en pubers van 5 tot en met 16 jaar, die durven te erkennen dat ze zich anders voelen of anders doen dan andere kinderen of durven te erkennen dat ze er niet bij horen. Anders zijn of er niet bij horen kan verschillende redenen hebben:

- uw kind kan verlegen zijn of juist agressief,
- uw kind slaat sociaal "vaak de plank mis",
- uw kind is erg onverschillig en neemt vaak niets serieus.
- uw kinderen overschat of onderschat zichzelf,

- uw kind gaat over grenzen van anderen heen,
- uw kind wordt gepest of pest juist andere kinderen.

In Nederland hebben al duizenden kinderen met bovenstaande problemen een kanjertraining gevolgd. Het effect van de Kanjertraining is gemeten, en de resultaten van de kanjertraining zijn aantoonbaar goed.

Voor wie is de kanjertraining niet bestemd:

- Kinderen met de diagnose ADHD , die geen gebruik maken van medicatie
- Kinderen waarvan de ouders ambivalent tegen over de training staan
- Kinderen die door hun ouders zeer speciaal worden gevonden, en waarvan de ouders niet openstaan voor duidelijke en eenvoudige adviezen
- Kinderen met het syndroom van Asperger

Natuurlijk zijn er bij bovenstaande problematieken gradaties in ernst, sommige van deze kinderen bijvoorbeeld hebben wel baat bij de training als ze de training 2 keer volgen.

De training:

Het doel van de training is dat kinderen leren om zich "normaal" en sociaal te gedragen in een groep, waaronder het gezin en de klas. De Kanjertraining is er voor ouders/ opvoeders en kinderen samen. Dit betekent dat ze samen aan de training meedoen. Zowel kinderen als ook hun ouders/ opvoeders, dienen dus gemotiveerd te zijn! De bijeenkomsten zijn verschillend van opzet, er zijn bijeenkomsten waarin ouders en kinderen samen het programma volgen, en op sommige bijeenkomsten wordt de groep gesplitst en krijgen de ouders begeleiding van een orthopedagoog of psycholoog. Tijdens 2 bijeenkomsten is de leerkracht van het aangemelde kind welkom. Tijdens de bijeenkomsten oefenen de ouders en de kinderen vaak samen met elkaar.

Wat gebeurt er tijdens de Kanjertraining?

In de Kanjertraining worden verschillende oefeningen gedaan: er zijn fysieke oefeningen die gericht zijn op het krijgen van vertrouwen in anderen, kinderen en ouders beantwoorden vragen en er wordt gebruik gemaakt van rollenspelen om kinderen te leren zich in te voelen in anderen. Ook oefenen opvoeders en kinderen samen. Dankzij de typering in dieren en bijbehorende kleuren zijn de rollen ook voor kinderen duidelijk. Blauw is de pestvogel, rood is het aapje dat overal om lacht, geel is het bange konijntje. De witte tijger is de kanjer. Aan het einde van de training krijgt elk kind een Kanjerdiploma.

2.3 Wat is Leefstijl en wat is hun visie?

Om tot het schrijven van dit hoofdstuk te komen heb ik theorie gebruikt uit de methode map van Leefstijl.³

De visie

*'Leefstijl wil bevorderen dat kinderen en jongeren zich ontwikkelen tot sociaal vaardige, betrokken en zelfstandige volwassenen.'*⁴

Leefstijl in het kort

Leefstijl is een methode voor de ontwikkeling van de emotionele intelligentie. De methode bestaat als sinds 1990, maar in 2008 is die grondig onder handen genomen. De methode bestaat uit verschillende thema's met sociaal- emotionele vaardigheden. De thema's die de methode gebruikt komen jaarlijks terug en worden dan ook jaarlijks verdiept. Op deze manier biedt de methode veiligheid, herkenbaarheid, gezamenlijkheid en de ruimte voor de individuele groei.

De lessen zijn een hulpmiddel om sociale vaardigheden in de praktijk te brengen. Het is een methode waarbij leerlingen leren omgaan met elkaar en anderen. Het is een leerling en ervaringsgerichte methode. Ervaringsgericht wil zeggen dat dat het accent van de les niet ligt bij kennisoverdracht, maar op het verkennen van ervaringen en gevoelens van de leerlingen.

Wat belangrijk is om met Leefstijl te kunnen werken en ervoor te zorgen dat je met behulp van Leefstijl aan de sociale competentieontwikkeling werkt zijn de volgende punten:

- betrokkenheid van directie, leraren, leerlingen en ouders
- visie en motivatie bij directie en leraren
- voorbeeldgedrag van leraren
- een klimaat van veiligheid en respect (ook op leraarniveau!)
- continuïteit in ervaringsgerichte lessen
- transfer van sociaal – emotionele vaardigheden in alle vakken en daarbuiten.

In de methode Leefstijl voor jongeren wordt er van uit gegaan dat het aanleren of het versterken van de sociaal – emotionele vaardigheden niet in een aantal lessen lukt, maar dat het een proces is waar regelmatig aandacht aan besteed moet worden. Daarom is het ook van belang dat er continuïteit is de lessen is.

Wanneer je met Leefstijl aan de slag gaat zijn er een aantal aandachtspunten die belangrijk zijn om rekening mee te houden. Deze aandachtspunten zijn vooral op didactisch niveau.

³ Schulte, J. *Leefstijl*, stichting Liond Quest Nederland

⁴ www.leefstijl.nl

- Het is van belang dat je je lesvoorbereiding begint met het vaststellen van een specifieke en meetbare doelstelling.
- Zorg voor veiligheid in de klas. Verplicht kinderen niets. Je nodigt ze uit voor activiteiten, maar laat kinderen passen wanneer zij zich niet veilig voelen.
- Besteed veel aandacht aan (verdiepte) kennismaking op een veilige, respectvolle manier (energizers!). Mensen die elkaar beter kennen, zijn over het algemeen meer betrokken op elkaar en toleranter naar elkaar. Dat geldt dus ook voor leerlingen.
- Begin de les met een inleiding op het thema.
- Gebruik energizers om leerlingen te verdelen, om ze in te leiden in het thema van je les, om ze te motiveren of om ze over een dip heen te helpen. (Energizers geven energie en inspireren de leerlingen tot het creatief omgaan met thema's als kennismaken, rollenspel, samenwerken, communicatie, conflictantering, pesten aanpakken, zelfvertrouwen en evalueren).
- Voer het rustteken in en doe dat strikt. Neem bij het gebruik van het rustteken niet te snel genoeg met bijna stil.
- Varieer in – ervaringsgerichte – werkvormen. Zorg ook dat je bij groepsopdrachten een duidelijk gemeenschappelijk doel hebt.
- Controleer regelmatig of leerlingen bekend zijn met begrippen die aan de orde komen. Vaak gaan we ervan uit dat begrippen bekend zijn en blijkt later dat er nog wel eens anders over begrippen wordt gedacht.
- Evalueer (opdrachten, hele lessen) regelmatig met je groep, zeker in het begin! Evalueer zowel opbrengsten (Wat hebben we geleerd?, Wat heeft het ons opgeleverd?) als processen (Hoe is het gegaan? Wat liep lekker? Wat moet anders? Hoe gaan we dat doen?)
- Gebruik positieve feedback. Benadruk wat je juist wilt zien en beschrijf het gewenste gedrag.

Leefstijl heeft, zoals ik hierboven al aangegeven heb, thema's die elk jaar verdiept weer terug komen. Hieronder wordt beschreven waar de nadruk in deze thema's op liggen en wat ze uiteindelijk met de thema's willen bereiken. Het is zo dat de volgorde van de thema's niet per jaargang precies hetzelfde is. Hieronder staat het schema met thema's van groep 7 deze worden vervolgens kort toegelicht.

In de eerste drie thema's ligt de nadruk op het scheppen van een goede sfeer in de klas en het aanleren van enkele basisvaardigheden: luisteren en gevoelens uiten. In de latere thema's wordt voortdurend een beroep gedaan op deze basisvaardigheden en worden ze verder geoefend en verstrekt.

Thema 1 jij en je klas

In dit thema gaat het erom dat de kinderen hernieuwd kennis leren maken met hun klasgenoten. Er wordt dan meteen een basis gelegd voor een prettige en veilige sfeer in de

klas. Het draait in het thema ook om het aangaan van vriendschappen en het onderhouden hiervan.

Thema 2 van horen en zeggen

Voor een goed verloop van de lessen is het belangrijk dat er veel structuur geboden wordt. Luisteren naar elkaar helpt hier goed bij. Ook helpt luisteren bij het ordenen van je gedachten en deze uit te spreken.

Thema 3 van fijne en nare dingen

Dit thema gaat over gevoelens, zeggen wat je dwars zit en problemen oplossen. De vaardigheden die in dit thema worden geoefend zijn het uitbreiden van de woordenschat over gevoelens en het leren uiten van gevoelens.

In thema 4 ligt de nadruk op het versterken van de identiteit en het gevoel van eigenwaarde door het bewust worden van de eigen talenten en kwaliteiten.

Thema 4 zoals jij is er maar één!

In dit thema gaat het over het versterken en het bewust maken van het zelfvertrouwen van de kinderen.

In thema 5,6 en 7 wordt de nadruk gelegd op verschillen en overeenkomsten tussen individuen, gezinnen en rassen. Verschillen accepteren en waarderen speelt hierbij een grote rol.

Thema 5 allemaal verschillend, iedereen gelijk

Nadat in thema 4 de nadruk lag op de ontwikkeling van het zelfvertrouwen door het versterken van de identiteit, wordt het leren verplaatsen in een ander in thema 5 verder uitgewerkt. Kinderen van zes en zeven jaar zijn nog egocentrisch. Veel elfjarigen zijn in staat zich te kunnen verplaatsen in een ander. Het ontbreken van de vaardigheid zich te verplaatsen in een ander kan leiden tot pesten of racisme. Nee leren zeggen en opkomen voor je eigen mening krijgt ook aandacht in dit thema.

Thema 6 je thuis

Bij dit thema ligt de nadruk op de gezinssituatie. Er wordt ingegaan op de verschillen en overeenkomsten tussen verschillende soorten gezinnen.

Thema 7 andere culturen, andere gewoonten

In dit thema staan andere culturen centraal. Er wordt gekeken naar de verschillen in andere culturen en leren waarderen van deze verschillen. Naast de verschillen in de verschillende culturen worden ook juist de overeenkomsten tussen alle mensen benadrukt.

De thema's 8,9 en 10 houden zich bezig met de lichamelijke en geestelijke veranderingen in de puberteit en het zelfstandiger worden op deze leeftijd. Verantwoordelijkheid voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid, het gedrag en de keuzes die gemaakt worden, krijgen aandacht.

Thema 8 als je groter wordt.

Kinderen kunnen zich in groep 7 wat zorgen gaan maken over de veranderingen in hun lichaam. Dit thema gaan dan ook over deze veranderingen. De relatie tussen jongens en meisjes en vooral het respecteren van elkaar is erg belangrijk in dit thema.

Thema 9 zorgen voor jezelf

Groot worden betekend ook verantwoordelijk zijn voor je eigen gezondheid. Daarom wordt in dit thema ingegaan op gezond en niet zo gezond eten, genoeg slapen en manieren om je te ontspannen.

Thema 10 wat doe je, wat laat je?

In dit thema ligt de nadruk op het nemen van risico's en het inschatten hiervan. De kinderen wordt geleerd na te denken over de risico's en in oefensituatie in praktijk gebracht.

In het algemeen wordt de nadruk in de thema's gelegd op:

- Positieve groepsvorming en een prettige sfeer in de klas.
- Ontdekken waar je goed in bent en zelfvertrouwen krijgen.
- Herkennen dat je je leven richting kunt geven.
- Omgaan met boosheid en leren ruzies zonder verbaal en lichamelijk contact op te lossen.
- Het eigen maken van vaardigheden zoals leren luisteren, gevoelens uiten, de gevoelens van andere begrijpen, nee zeggen en keuzes maken.
- Het voorkomen van ongewenst gedrag zoals pesten.

Doelstellingen van het programma

Leefstijl heeft twee doelstellingen die ze met het programma willen bereiken. De eerste doelstelling is dat ze het opbouwend gedrag bij de kinderen willen stimuleren. Opbouwend gedrag wil zeggen dat ze leren op een constructieve wijze met zichzelf en anderen om te gaan. Hiervoor is het van belang dat de leerlingen zelfvertrouwen, een positief zelfbeeld en verantwoordelijkheidsgevoel krijgen.

De tweede doelstelling is kinderen helpen in hun ontwikkeling van positieve betrokkenheid thuis, op school, met vrienden en in de gemeenschap.

Binnen het opbouwende gedrag benadrukt Leefstijl vier vormen van gedrag:

- zelfdiscipline
- verantwoordelijkheidsgevoel
- beoordelingsvermogen
- het vermogen om goed met anderen om te gaan

Zelfdiscipline

Dit bestaat uit zelfrespect en doorzettingsvermogen om gestelde doelen te bereiken. Hier hangt het vermogen om gevoelens te beoordelen en uit te drukken nauw mee samen.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Dit betekent verplichtingen aangaan en je daaraan houden, betrouwbaar handelen, eerlijk en open zijn, achter waarden en opvattingen staan en ernaar handelen. Wanneer je

verantwoordelijk bent maak je de taken waaraan je begint af en zie je uitdagingen als kansen. Worden er fouten gemaakt dan accepteren ze de consequenties en zullen andere hier niet de schuld van geven.

Beoordelingsvermogen

Je zult dit nodig hebben om verstandige beslissingen te nemen. Je moet alternatieven kunnen overzien en nee durven zeggen wanneer je uitgenodigd wordt tot negatief gedrag.

Het vermogen om goed met anderen om te gaan

Dit vraagt om veel positief en sociaal gedrag. Je kunt hierbij denken aan: helpen, delen, luisteren, bevestigen van anderen, feedback geven aan anderen, samenwerken en conflicten oplossen.

Binnen de positieve betrokkenheid gaat de Leefstijl-methode ervan uit dat kinderen zich meer verbonden voelen met de mensen en instellingen die in hun leven belangrijk zijn. Zij zijn dan beter in staat om de normen en waarden over te nemen die bij dat gedrag horen. Risicofactoren voor kinderen nemen sterk toe wanneer er geen sociale verbondenheid is op de volgende vier gebieden: thuis, op school, in de 'peer group' van vrienden en leeftijdsgenoten en in de gemeenschap. Dit zijn dan ook de voornaamste onderwerpen die in de Leefstijl – methode naar voren komen.

Naast de Leefstijl-methode voor kinderen bestaat er ook een methode voor jongeren. Deze methode wordt gebruikt in het voorgezet onderwijs. Ook in dit gedeelte van de Leefstijl-methode wordt de nadruk gelegd op de vier gebieden die risicofactoren kunnen gaan vormen voor de jongeren.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk benoemen wij de onderzoeksinstrumenten en geven wij weer waarom wij deze hebben gekozen. De tijdsplanning is hierin ook verwerkt.

Onderzoeksinstrumenten

We hebben gekozen voor de volgende onderzoeksinstrumenten:

- Theorie onderzoek
- Enquêtes
- Vragenlijsten
- Interviews

We hebben voor deze instrumenten gekozen, omdat we theorie wilden hebben over de sociaal-emotionele ontwikkeling bij kinderen op de basisschool. Ook wilden wij theorie hebben over de methoden 'Kanjerttraining' en 'Leefstijl' waar wij nu al mee werken en die wij willen uitdiepen.

Om in kaart te brengen wat de scholen (leerkrachten) van de werkwijze van de desbetreffende methoden vinden gaan we gebruik maken van enquêtes en interviews. De interviews zullen voortkomen uit de afgenomen enquêtes. Wij zullen een selectie maken met welke leerkrachten wij nog een interview willen houden om nog meer te weten te komen.

We nemen de enquêtes af bij alle leerkrachten op de twee basisscholen en de interviews met een of twee leerkrachten per school.

Zowel de enquêtes als de interviews zullen gaan over wat de leerkrachten vinden van de gebruikte sociaal-emotionele methode; zien zij verbeteringen, past het binnen de dagelijkse gang van zaken en welke sterke en welke verbeterpunten zien ze.

De vragenlijsten zijn bedoeld voor de kinderen op de scholen. Wij willen ook de kinderen bevragen over de methode waar zij mee werken. De vragenlijsten zullen afgenomen worden onder ongeveer 10 leerlingen per school, verdeeld onder de groepen en geslacht.

3.1 Welke instrumenten willen wij gebruiken voor de deelvragen?

- Welke scholen/klassen gaan wij bekijken die gebruik maken van deze methoden en wat is hun werkwijze?

Voor deze deelvraag willen wij gebruik maken van de schoolgids van beide scholen die wij bekijken. Daarnaast maken wij bij deze deelvraag gebruik van onze ervaring op beide scholen.

- Hoe zag de klas eruit voor de Kanjertraining en wat zijn de bevindingen van de leerkrachten en de leerlingen?

Voor deze deelvraag maken wij gebruik van enquêtes voor de leerkrachten op beide basisscholen. Ook maken wij hier gebruik van vragenlijsten voor de kinderen.

- Hoe zag de klas eruit voor Leefstijl en wat zijn de bevindingen van de leerkrachten en de leerlingen?

Voor deze deelvraag maken wij gebruik van enquêtes voor de leerkrachten op beide basisscholen. Ook maken wij hier gebruik van vragenlijsten voor de kinderen.

- Passen de methodes in het speciaal basisonderwijs?

Voor deze deelvraag maken wij gebruik van een interview. Op beide scholen één en aan de hand van de uitkomsten van de enquêtes en vragenlijsten.

3.2 Tijdsplanning

In de tijdsplanning zijn de belangrijkste data vermeld waarin wij aan het onderzoek gaan werken. Dit doen wij dan samen op de opleiding. Daarnaast werken wij zelfstandig thuis en op de scholen aan de deelvragen. De globale tijdsplanning is hieronder te lezen, waarbij we op school samen eraan gaan werken.

Wanneer	Wat
15-10-09	Idee onderzoek voorleggen
1-12-09	Bijstellen onderzoeksvraag en bedenken van deelvragen
21-1-2010, donderdag	Onderzoeksvraag en deelvragen uitwerken.
2-3-2010	Theorie opzoeken en uitwerken.
11-3-2010, donderdag	Planning maken. Wie gaat wat doen in de praktijk. Theorie verwerken in het verslag.
6-4-2010	Enquêtes en vragenlijsten maken. Theorie afmaken.
27-4-2010	Enquêtes en vragenlijsten afnemen in de praktijk
30-4-2010, dinsdag	Enquêtes en vragenlijsten verwerken in het verslag.

18-5-2010	Interview opstellen. Samenvatting maken.
25-5-2010	Bronvermelding aanvullen, controleren op spellingfouten. Puntjes op de i om het als concept op te sturen.
27-5-2010	Interview verwerken in het verslag. Conclusie afmaken, nawoord schrijven. Bronvermelding bijwerken.

Theorie

Het theoretische deel van het onderzoek hebben wij verdeeld. De theorie over de sociaal-emotionele ontwikkeling hebben wij samen bekeken. Daarbij heeft Mariëtte de theorie over de methode Kanjertraining uitgediept en Chantal de theorie over de methode Leefstijl.

Praktijk

Voor de deelvragen hebben wij enquêtes, vragenlijsten en interviews als onderzoeksinstrumenten. De opzet hiervan ontwerpen wij samen, maar de uitvoering ervan doen wij zelfstandig in de praktijk. Ieder op onze eigen school nemen wij de enquêtes af bij de leerkrachten en de vragenlijsten bij de kinderen. Aan de hand van de gegevens die hieruit komen nemen wij ieder nog een interview af met één persoon op Hof ter Weide en één persoon op De Kring.

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten

In dit hoofdstuk zullen wij de gegevens en onderzoeksresultaten verzamelen. Ook geven wij antwoord op de deelvragen.

In het vorige hoofdstuk hebben wij beschreven waarom wij voor deze vier onderzoeksinstrumenten gekozen hebben. Nu hebben wij ermee gewerkt en hieronder is te lezen hoe het werken met deze onderzoeksinstrumenten ons is bevallen en welke informatie we eruit hebben kunnen halen. Om nog even op te frissen zijn dit de onderzoeksinstrumenten op een rijtje:

- Theorie onderzoek
- Enquêtes
- Vragenlijsten
- Interviews

Hieronder zullen wij de instrumenten één voor één in beeld laten komen. De instrumenten hebben wij gebruikt om antwoord te geven op onze deelvragen.

Theorie onderzoek

Voor het theorie onderzoek hebben wij sociaal-emotionele methoden geraadpleegd die wij nodig hadden voor het onderzoek. Maar heel belangrijk is ook de theorie over het belang van een sociaal-emotionele methode voor kinderen. Tijdens een van de bijeenkomsten hebben wij de tip gekregen om de gevonden theorie te plaatsen onder hoofdstuk 2 en niet om deze als bijlage toe te voegen.

Enquêtes

Wij hebben de leerkrachten op basisschool Hof ter Weide en SBO de Kring gevraagd onze enquête in te vullen voor ons onderzoek. Op deze manier zijn wij erachter gekomen welke ervaring zij hebben met sociaal-emotionele methoden, hoe zij werken met de Kanjertraining of Leefstijl, hoe zij hier naar kijken en welke veranderingen zij zien bij kinderen.

Dit onderzoeksinstrument is voor ons onderzoek wel echt een meerwaarde geweest. Door op deze manier de leerkrachten te bevragen kregen wij een goed beeld van de meningen en ervaringen van de leerkrachten op de desbetreffende scholen.

Vragenlijsten

Wij hebben bij een aantal leerlingen op basisschool Hof ter Weide en SBO de Kring vragen gesteld over de methode waar zij op school mee werken aan de hand van een vragenlijst. De kinderen zijn met interessante antwoorden gekomen die een meerwaarde zijn voor ons onderzoek. De leeftijden van de kinderen hebben wij laten variëren van groep 1 t/m 8.

Interviews

Uiteindelijk hebben wij, aan de hand van de uitkomsten van de enquêtes en vragenlijsten, een interview afgenomen bij één leerkracht per school. Dit hebben wij gedaan omdat wij op deze manier nog dieper in konden gaan op het gebruik van de methode en de ervaringen en meningen van de leerkracht.

4.1 Welke scholen/klassen gaan wij bekijken die gebruik maken van deze methoden en wat is hun werkwijze?

Hieronder geven wij antwoord op deze deelvraag. De scholen die wij bekeken hebben zijn basisschool Hof ter Weide en SBO de Kring:

Hof ter Weide

Basisschool Hof ter Weide is een nieuwe school in de vinexwijk Leidsche Rijn in Utrecht. De school werkt met een nieuw leren concept “met kinderen leren”. Het is een academische basisschool.

De school bestaat uit verschillende units. Er zijn twee onderbouw units en één bovenbouw unit. Elke unit heeft vier stamgroepen met ca 25 kinderen. Het onderwijs vindt plaats in gemengde groepen. Onderverdeeld in groep 1 t/m 4 en 5 t/m 8. Zij starten en sluiten de dag af in een gemengde stamgroep 1 t/m 4 of 5 t/m 8 met een vaste leerkracht.

Na een start in hun basisgroep kunnen de kinderen kiezen voor activiteiten in de 4 groepen van hun unit. De 4 lokalen zijn ingericht naar ontwikkelingsgebieden. Groen, blauw, geel en rood.

Zowel de onderbouw als de bovenbouw heeft een bouwcoördinator die praktische zaken regelt. Om de twee weken is er een teamvergadering. Om de vier weken is er een leerling bespreking waarin de kinderen per groep worden voorgelegd aan het overige personeel.

Op dit moment zitten er 269 leerlingen op school. Op school werken 16 leerkrachten, 2 assistenten, 2 RT-ers, 1 intern begeleider, 1 stagebegeleider en 2 schoolleiders.

Visie

Hof ter Weide werkt vanuit het concept; met kinderen leren. Zij gaan er vanuit dat kinderen een natuurlijke drang hebben om zich te ontwikkelen. Dit is onderbouwd vanuit de theorie van Luc Stevens, Sudbury Valleyschool in Boston, Mauricio en Rebeca Wild, In vrijheid leren, ontwikkelingsgerichte benadering.

Kinderen hebben alles in zich om zichzelf te kunnen ontwikkelen, zij moeten daar dan wel de gelegenheid voor krijgen. De basis daarvoor is vertrouwen in de kinderen. Dit betekent dat zij de kinderen de ruimte geven om zelf te kiezen waarmee, hoelang en met wie zij aan de slag gaan. Hiervoor bieden zij de kinderen een uitdagende leeromgeving aan. Daarin kunnen ze met duidelijke omgangsregels actief, zelfontdekkend op zoek gaan naar antwoorden op hun vragen. Hof ter Weide stimuleert dat kinderen eigen keuzes maken en kunnen ontwikkelen in hun eigen tempo. Zij begeleiden kinderen bij hun keuzes en hun ontwikkeling. Rust, respect, verantwoordelijkheid zijn kernwoorden in een kwalitatief goede

onderwijsomgeving. Volgen van ontwikkeling en zo nodig stimuleren op alle gebieden, zowel creatief, cognitief als sociaal en motorisch.

Kanjertraining

De Kanjertraining is nu sinds twee jaar ingezet binnen de school. Elke week wordt er een verhaal verteld uit het Kanjerboek. Verder starten de kinderen elke dag na de kring met een korte kanjertraining, die meestal bestaat uit een spel uit deze methode.

De Kring

Sbo de Kring is een openbare speciale basisschool gelegen in Rotterdam-Alexander. Een openbare school wil zeggen dat het een ontmoetingsplaats is voor kinderen met verschillende levensbeschouwelijke achtergronden. Er wordt niet uitgegaan van één visie op de samenleving.

Oorspronkelijk is 'de Kring' een speciale school voor kinderen met leer – en opvoedingsmoeilijkheden (LOM-school) Sinds 1 augustus 1998 is 'de Kring' een 'speciale school voor basisonderwijs' (sbo). Hierdoor zijn er binnen de school nu ook leerlingen aangenomen die voorheen binnen een MLK-school werden geplaatst. Zodoende is de leerling-populatie meer gevarieerd geworden.

De school telt ruim 50 leerlingen. Een gemengde schoolpopulatie waarvan 45% autochtone leerlingen zijn.

De school ligt zoals ik hierboven al aangegeven heb in de wijk Alexanderpolder in de buurt het Lage Land. Dit is een rustige omgeving met redelijke voorzieningen en winkelcentra. De kinderen die op school zitten komen hoofdzakelijk uit omliggende deelgemeenten. Ze komen vaak met de metro, bus of taxi naar school.

De school heeft momenteel vijf leslokalen in gebruik. Twee lokalen voor de oudste kinderen bevinden zich op de begane grond en de andere drie lokalen voor de jongste kinderen bevinden zich op de eerste verdieping. Ook is er op de eerste verdieping een kleine bibliotheek met werkplekken.

Momenteel zijn er vier klassen in de school. Elke klas telt maximaal 15 leerlingen. Voor ons onderzoek gaan we alle klassen bekijken, twee klassen met jongste kinderen en twee klassen met oudste kinderen, en ondervragen en ook de leerkrachten laten we een enquête invullen. De kinderen krijgen twee keer in de week Leefstijl. Leefstijl staat vast in het rooster

op maandagmiddag en vrijdagmiddag. Ook is er een planning gemaakt wanneer welke thema's afgerond moeten zijn.

De Leefstijllessen worden door de leerkracht die op dat moment voor de groep staat gegeven. Alle leerkrachten hebben begin dit jaar een training bij het CED voor Leefstijl gevolgd en mogen nu de lessen geven. De training bestaat uit twee cursusdagen die op school worden gegeven. Hierin wordt voornamelijk met energizers gewerkt en wordt de achterliggende gedachte van Leefstijl besproken.

4.2 Hoe zag de klas eruit voor de Kanjertraining en wat zijn de bevindingen van de leerkrachten en de leerlingen?

Om een goed beeld te krijgen van hoe de klas eruit zag voor de Kanjertraining en om te weten te komen wat de bevindingen zijn van de leerkrachten en leerlingen, zijn er enquêtes en vragenlijsten afgenomen. De enquêtes voor de leerkrachten en de vragenlijsten voor de leerlingen. De resultaten zijn hieronder te lezen.

4.2.1 Uitslag enquêtes

In dit hoofdstuk zullen wij de uitslagen van de enquêtes formuleren. In dit schema zijn de enquêtes verwerkt die afgenomen zijn door Mariëtte.

Mariëtte heeft de enquêtes afgenomen op Basisschool Hof ter Weide, zij werken met de Kanjertraining methode. De enquêtes zijn verdeeld onder de verschillende units; twee enquêtes in unit 1 (onderbouw), drie enquêtes in unit 2 (onderbouw), vier enquêtes in unit 3 (bovenbouw) en een enquête bij de RT-er (ook leerkracht in de onderbouw).

1. Tot welke leeftijdsgroep behoor je?

20 tot 29 jaar	30 tot 39 jaar	40 tot 49 jaar	50 tot 59 jaar
I	III	II	I

2. Geef je les in de onder- of bovenbouw?

Onderbouw	Bovenbouw
III	III

3. Met welke sociaal-emotionele methode werk je?

Leefstijl	Kanjertraining
	III-III

4. Heb je ook met andere methoden voor de sociaal-emotionele ontwikkeling gewerkt?

Ja, namelijk;	Nee
- Leefstijl II - Vreedzame School II - Ik, jij, wij I	III

5. Hoe belangrijk vind je een sociaal-emotionele methode in een school?

Zeer belangrijk	Belangrijk	Niet belangrijk	Helemaal niet belangrijk
III III	I		

6. Hoe vaak vind je dat sociaal emotionele lessen gegeven zouden moeten worden in een week?

1 keer in de week	2 keer in de week	3 keer in de week	Anders namelijk:
###	II		- Geïntegreerd in het onderwijs - Hangt af van de noodzakelijkheid - Liefst dagelijks

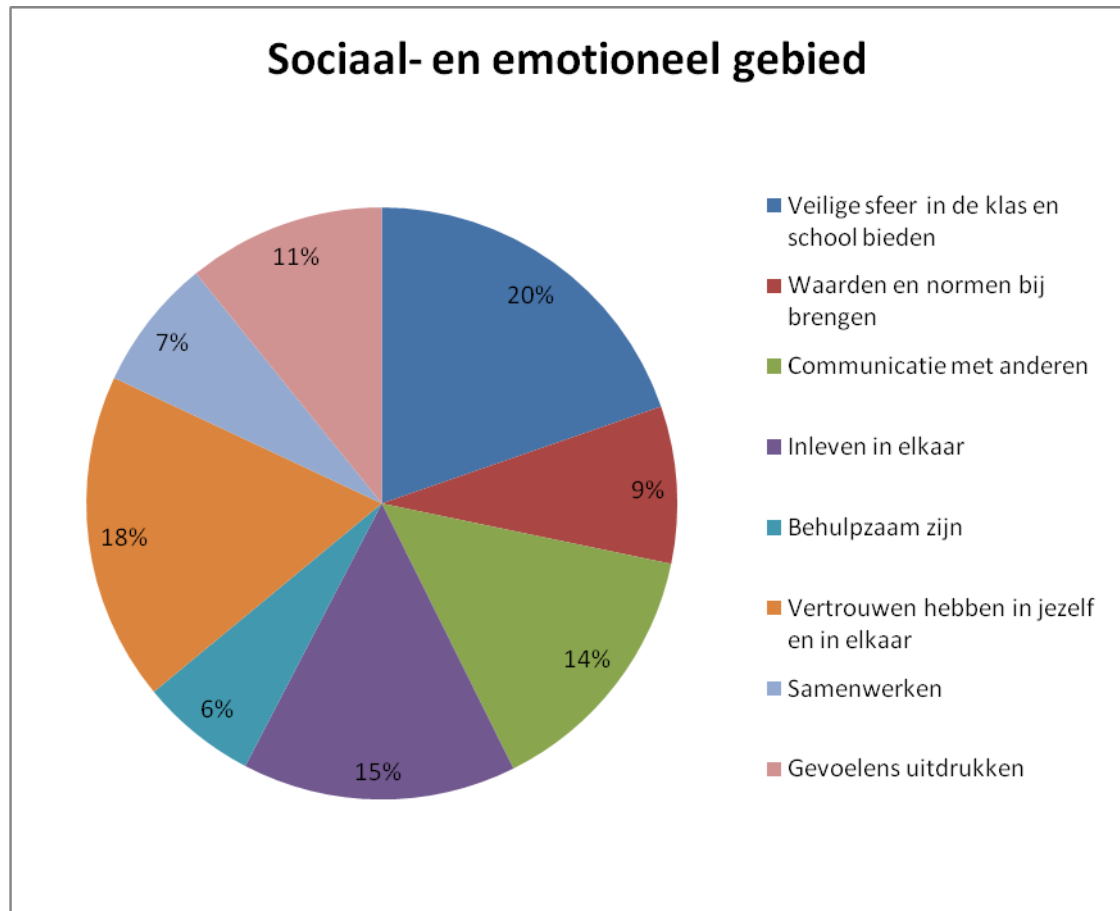
7. Hoe vaak in de week doe jij dit werkelijk?

1 keer in de week	2 keer in de week	3 keer in de week	Anders namelijk:
### III			- Bijna dagelijks

8. Op welk(e) gebied(en) zie je een positief verschil in de klas, als je een vergelijking maakt met voor en na het inzetten van de methode?

Omgang met elkaar in de klas	### III
Omgang met elkaar binnen de school	### III
Veiligheid in de klas	### II
Vertrouwen hebben in jezelf	###
Vertrouwen hebben in elkaar	III
De kinderen zijn bewust van hun eigen houding/gedrag	### II
Minder conflicten in de klas/school	###
Betere communicatie met anderen	###

9. Wat vind jij het belangrijkste op sociaal emotioneel gebied, wat wordt bereikt met de lessen.

10. Wat vind je een sterk punt van de methode die gebruikt wordt bij jou op school?

Zeer veel leuke oefeningen om tussendoor te gebruiken, heel praktijkgericht.
Dat kinderen bewust zijn van hun eigen houding
Verschillende rollen voelen, ervaren
Elkaar aanspreken op niet gewenst gedrag
Bewust worden van eigen gedrag in een situatie
Direct toepasbaar
Herkenbare typetjes, goede opbouw, veel mogelijkheden
Ook de leerkrachten gaan zo met elkaar om
Gedrag koppelen aan iets visueels; petten en dieren
Inleven in elkaar

11. Wat vind je een zwak punt van de methode die gebruikt wordt bij jou op school?

Weinig herhaling ingeslepen.
Het kan verkeerd uitpakken als je het onvoldoende beheerst.
Kost veel tijd, kanjertraining moet je gevolgd hebben als leerkracht.
Er is maar één verhaal, waardoor sommige kinderen het verhaal meerdere malen horen

12. Vind je deze methode geschikt voor het type onderwijs waar je in werkt?

Ja	Nee
III IIII	

13. Wat vind je meest geschikt aan deze methode?

Goede lessen
Vrije lesvorm
Aansprekende verhalen/verhaallijn
Leuke en leerzame oefeningen
Kinderen kijken naar hun eigen gedrag in de situatie, leren dat je kunt 'kiezen' voor gedrag
Direct toepasbaar
Uitspelen, voordoen/nadoen
Past bij de belevingswereld van het kind
Herkenning vanuit een verhaal

14. Wat vind je minder geschikt aan deze methode?

Je kan kinderen een verkeerde rol laten spelen, wat vervelend uit kan pakken.
Je moet jaarlijks kijken of je het verhaal gaat voorlezen of alleen activiteiten gaat doen (4x in de onderbouw hetzelfde verhaal is wel erg veel)

15. Zijn er punten die de methode volgens jou mist?

Ja, namelijk;	Nee
I	III II
Meer spelaanbod en spelsuggesties voor de onderbouw	

16. Hoe belangrijk is het dat de leerkracht die de sociaal – emotionele lessen geeft hiervoor geschoold is?

Zeer belangrijk	Belangrijk	Niet belangrijk	Helemaal niet belangrijk
III	IIII		
- Dan snap je de opbouw. - Je moet goed weten wat je doet. - Je het anders niet echt goed kunt geven en je moet zelf steeds het goede voorbeeld geven.	- Dan kan je de lessen beter overbrengen. - Je moet goed weten hoe je moet reageren in lastige situaties. Één lijn door de gehele school zorgt voor duidelijkheid en consequentie. - Je doet de scholing als team en oefent zelf.		

4.2.2 Uitslag vragenlijsten

In het schema hieronder zijn de antwoorden van de vragenlijsten verwerkt. De vragenlijsten zijn ingevuld door 5 leerlingen van basisschool Hof ter Weide. De kinderen zitten in verschillende groepen namelijk de groepen 2, 3, 4 en 8.

In welke groep zit je?

Groep 2	Groep 3	Groep 4	Groep 8
I	I	II	I

1. Wat vind je het aller-leukste aan de Kanjertraining?

Spelletjes	Verhaal uit het boek
III “de bal met de voeten doorgeven” “donker lopen” “rollenspel met de petten” “complimenten geven” “met z’n allen een berg maken en een tunnel”	

2. Wat vind je minder leuk aan de Kanjertraining?

Voorlezen, want dan moet je blijven zitten en stil zijn. (groep 2)
Dat je lang moet wachten als de juf praat. (groep 4)
Als er een keer niet iedereen aan de beurt komt. (groep 4)
Dat we het niet zo vaak kunnen doen omdat 1 kind vaak uit de kring moet. (groep 4)
Dat de regels steeds worden herhaald. En ik heb het verhaal al zes keer gehoord. (groep 8)

3. Wat vind je van de lessen en activiteiten?

Leuk	Saai
III Mr Peanet	II Kinderachtige manier De verhalen heb ik al een keer gehoord

4. Vind je dat de klas hechter is geworden nu er met de Kanjertraining wordt gewerkt?

Ja	Een beetje	Nee
III	I	I

5. Vind je dat jullie meer en beter met elkaar omgaan in de klas sinds de Kanjertraining?

Ja	Een beetje	Nee
II	I	II

6. Heb je nu meer vrienden in de klas? Of kan je nu beter omgaan met andere kinderen?

Ja, meer en beter	Nee, hetzelfde	Nee, minder en slechter
IIII	I	

7. Denk je ook aan de Kanjertraining, bijvoorbeeld aan de petten, tijdens andere lessen?

Ja	Nee
IIII	I

8. Zou je zelf nog iets willen veranderen aan de Kanjertraining. Mis je iets aan de training? Zou je nog iets willen toevoegen?

Ja	Nee
II	III
iets meer spelletjes	
iets serieuzer aanpakken. Het verhaal kan wel maar meer voor kleine kinderen. Niet zomaar een spel doen, maar bewust zijn van wat je doet.	

4.3 Hoe zag de klas eruit voor Leefstijl en wat zijn de bevindingen van de leerkrachten en de leerlingen?

Om een goed beeld te krijgen van hoe de klas eruit zag voor Leefstijl en om te weten te komen wat de bevindingen zijn van de leerkrachten en leerlingen, zijn er enquêtes en vragenlijsten afgenomen. De enquêtes voor de leerkrachten en de vragenlijsten voor de leerlingen. De resultaten zijn hieronder te lezen.

4.3.1 Uitslag enquêtes

In dit hoofdstuk zullen wij de uitslagen van de enquêtes formuleren. In dit schema zijn de enquêtes verwerkt die afgenomen zijn door Chantal.

Chantal heeft de enquêtes afgenomen op sbo de Kring, zij werken met de Leefstijl methode. De enquêtes heb ik door alle leerkrachten van de school in laten vullen. Dit is 1 leerkracht uit de onderbouw, 1 leerkracht uit de middenbouw en 3 leerkrachten uit de bovenbouw.

1. Tot welke leeftijdsgroep behoor je?

20 tot 29 jaar	30 tot 39 jaar	40 tot 49 jaar	50 tot 59 jaar
II	I		I

2. Geef je les in de onder- of bovenbouw?

Onderbouw	Middenbouw	Bovenbouw
I	I	II

3. Met welke sociaal-emotionele methode werk je?

Leefstijl	Kanjertraining
IIII	

4. Heb je ook met andere methoden voor de sociaal-emotionele ontwikkeling gewerkt?

Ja, namelijk;	Nee
- Kanjertraining - PAD	II

5. Hoe belangrijk vind je een sociaal-emotionele methode in een school?

Zeer belangrijk	Belangrijk	Niet belangrijk	Helemaal niet belangrijk
III	I		

6. Hoe vaak vind je dat sociaal emotionele lessen gegeven zouden moeten worden in een week?

1 keer in de week	2 keer in de week	3 keer in de week	Anders namelijk:
	III		- 1 á 2 keer

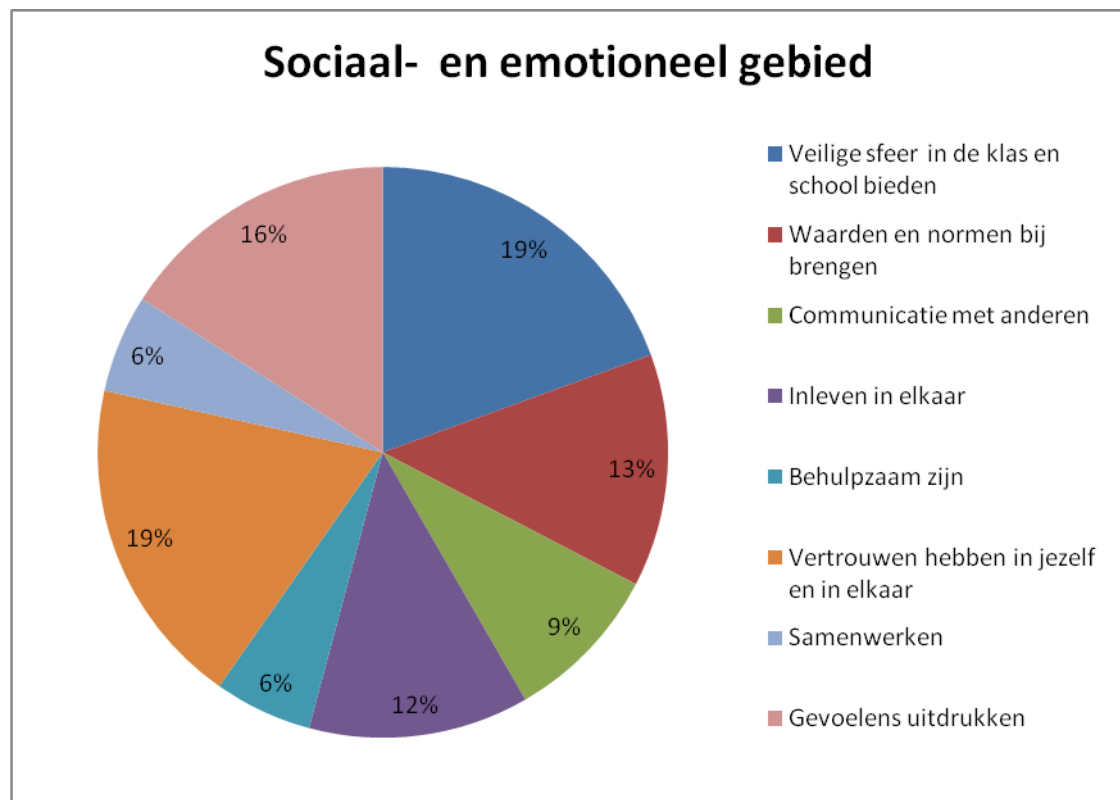
7. Hoe vaak in de week doe jij dit werkelijk?

1 keer in de week	2 keer in de week	3 keer in de week	Anders namelijk:
I (soms)	I (meestal)III		-

8. Op welk(e) gebied(en) zie je een positief verschil in de klas, als je een vergelijking maakt met voor en na het inzetten van de methode?

Omgang met elkaar in de klas	
Omgang met elkaar binnen de school	
Veiligheid in de klas	I
Vertrouwen hebben in jezelf	I
Vertrouwen hebben in elkaar	I
De kinderen zijn bewust van hun eigen houding/ gedrag	IIII
Minder conflicten in de klas/school	
Betere communicatie met anderen	II

9. Wat vind jij het belangrijkste op sociaal emotioneel gebied, wat wordt bereikt met de lessen.

10. Wat vind je een sterk punt van de methode die gebruikt wordt bij jou op school?

Veel in spelletjes vorm
Het voorleesboek en de energizers
De energizers
De voorleesverhalen

11. Wat vind je een zwak punt van de methode die gebruikt wordt bij jou op school?

Te weinig verdieping
De handleiding is erg uitgebreid
Heb er te weinig lessen voor gegeven om hier antwoord op te kunnen geven.

12. Vind je deze methode geschikt voor het type onderwijs waar je in werkt?

Ja	Nee
IIII	

13. Wat vind je meest geschikt aan deze methode?

Het voorleesboek en de mogelijkheid om te variëren er worden verschillende lessuggesties aangeboden.
Toepasbaarheid en gebruik energizers

14. Wat vind je minder geschikt aan deze methode?

Minder persoonlijk in vergelijking met de Kanjertraining
Nog geen zicht op

15. Zijn er punten die de methode volgens jou mist?

Ja, namelijk;	Nee
Na speel momenten	II

16. Hoe belangrijk is het dat de leerkracht die de sociaal – emotionele lessen geeft hiervoor geschoold is?

Zeer belangrijk	Belangrijk	Niet belangrijk	Helemaal niet belangrijk
II	I	I	
- Omdat je het goed over moet kunnen brengen. - Omdat je dan zelf kunt ervaren wat het met jezelf en je omgeving doet.	Omdat het een heel ander soort lessen zijn	Omdat je het zonder de scholing ook kan geven.	

4.3.2 Uitslag vragenlijst

In het schema hieronder zijn de antwoorden van de vragenlijsten verwerkt. De vragenlijsten zijn ingevuld door 11 leerlingen van sbo de Kring. De kinderen zitten in verschillende groepen namelijk T5 (middenbouw), T6 (bovenbouw) en T7 (bovenbouw)

In welke groep zit je?

T5	T6	T7
III	III	III

1. Wat vind je het leukste aan Leefstijl?

Spelletjes	werkboek	Je kunt er iets van leren	Dat je samenwerkt
III III	I	I	I

2. Wat vind je minder leuk aan Leefstijl?

Niks	De vragen	In het boekje werken	De opdrachten
III	III	I	III

3. Wat vind je van de energizers en de lessen?

Super leuk	leuk	De spelletjes zijn leuk	Grappig	Soms leuk
III	III	I	I	II

4. Vind je dat de klas hechter is geworden nu er met Leefstijl wordt gewerkt?

Ja	Nee is hetzelfde gebleven	Een klein beetje
III	III	I

5. Vind je dat jullie meer en beter met elkaar omgaan in de klas sinds Leefstijl?

Ja	Niet echt	Nog niet	Een beetje	Nee
III	I	I	II	III

6. Heb je meer vrienden in de klas of kan je beter omgaan met andere kinderen?

Ja	misschien	Nee	Een beetje
III I	I	III	II

7. Denk je ook aan Leefstijl, bijvoorbeeld aan de energizers, tijdens andere lessen?

Nee	Ja soms	Ja
III II	I	III

8. Zou je zelf nog iets willen veranderen aan Leefstijl. Mis je iets aan de lessen? Zou je nog iets willen toevoegen?

Nee	Nee het is zo goed	Ja namelijk;
III I	I	- meer spelletjes doen III - Alleen maar spelletjes

4.4 Passen de methodes in het speciaal basisonderwijs?

Om antwoord te geven op deze vraag hebben wij ervoor gekozen een interview af te nemen aan de hand van de al eerder afgenomen enquêtes. Het interview is afgenomen op BSO de Kring met een leerkracht die zowel ervaring heeft met de sociaal-emotionele methode Leefstijl als met de Kanjertraining. Hieronder is het interview uitgewerkt.

Interview

‘Voor het vergelijkende onderzoek naar Leefstijl en de Kanjertraining wil ik graag, naast de enquête die we al hebben afgenomen over sociaal emotionele ontwikkeling in het algemeen, een interview over Leefstijl bij je afnemen. Ik wil graag te weten komen hoe je tegen de methode Leefstijl aankijkt en welke kinderen er het meeste baat hebben bij de methode. Ook wil ik graag te weten komen hoe jij deze methode hier op school ziet en of deze goed te gebruiken is in het speciale basisonderwijs’.

Sinds dit jaar wordt er op school gewerkt met de methode Leefstijl. Vind jij het een fijne methode om mee te werken?

Ik werk met de leefstijl map van groep 3/ 4. Leefstijl is vrij nieuw voor mij. De lessen zijn leuk en de onderwerpen zijn prima, er komen veel verschillende onderwerpen naar voren als: Momenteel gebruiken we de methoden naar mijn gevoel niet intensief genoeg. Het blijft vooral bij twee lessen van een half uur á drie kwartier. Het is de bedoeling dat we uiteindelijk leefstijl in het dagelijks programma weten te integreren maar dat is nu nog niet het geval. De thema's zijn:

- *ik en mijn klas*
- *praten en luisteren*
- *dit ben ik*
- *wat ik voel.*
- *Mensen die belangrijk zijn voor mij*
- *Samen spelen*
- *Zorgen voor jezelf*
- *Ik kan kiezen*

Vind je dat deze methode de leerlingen genoeg te bieden heeft?

We zijn er nu vanaf februari mee bezig. Wat ik tot nu toe gezien heb is dat de onderwerpen de kinderen aanspreken. Ik ben blij dat er ook een voorleesboek is voor de groep en dat er verschillende lessuggesties worden gegeven zodat je zelf kunt kiezen wat het beste bij je groep past.

Wat vind je van de verschillende activiteiten die bij de methode horen?

Leuk, je hoeft niet alles zelf te bedenken en daar ben ik wel blij om. Ik heb in mijn klas een digibord en ik begin mijn leefstijlles altijd met een beginfilmpje over het thema. Ik zou het wel

fijn vinden dat als er een nieuwe versie komt van leefstijl er ook meer digitale mogelijkheden worden opgenomen.

De methode is ervaringsgericht. Merk je dat er veel teruggekoppeld wordt naar de ervaringen van de kinderen?

Er wordt minder gekeken naar de klassengebeurtenissen en hoe je specifiek op klassensituaties in kan gaan. Het is vrij algemeen. Ik vind het niet zo zeer gericht op de ervaringen van de kinderen. Elk kind kan er wel over mee praten.

Zijn er punten in de methode die je liever anders zou zien?

Ik zou meer materiaal willen die de kinderen aanspreken, een dvd erbij, een spel wat je kunt spelen met elkaar. Er zou van mijn part meer materiaal mogen zijn.

Waar moet volgens jou een sociaal emotionele methode op zijn minst aan voldoen?

De rolverdeling in de klas moet nader besproken worden. Dit wordt bij de kanjertraining uitvoerig gedaan door het benoemen van de vier typetjes die het meest in de klas voorkomen:

- *Aap (meeloper, kleur rood)*
- *Pestvogel (pestkop, kleur zwart)*
- *Konijn (bangerik, kleur geel)*
- *Tijger (voorbeeld, kleur wit)*

Ik mis dit in de methode leefstijl.

We zitten hier op een speciale basisschool. Vind jij dat de methode ook geschikt is voor dit onderwijs?

De manier waarop we het nu gebruiken is het niets meer dan een les. Dan ga ik liever in gesprek met mijn kinderen over wat er buiten gebeurt, en wat er echt aan de hand is en hoe leerlingen met elkaar omgaan. Ik heb in het verleden met verschillende sociaal-emotionele methoden gewerkt. Vorig jaar heb ik de kanjertraining cursus gevolgd en een jaarlang de kanjertraining gegeven en ik ben enorm enthousiast over de methoden omdat de kinderen er bewust mee omgaan en elke dag geconfronteerd mee worden door de praktische tips die ze krijgen. Ik had vorig jaar een groep 4 waar enorm pestgedrag in was en totaal geen samenhang, halverwege het schooljaar had ik een wereldklas en aan het eind van het schooljaar een klas die sociaal-emotioneel enorm gegroeid was. Het was ook een groep op een Sbo school in Leidschendam met hetzelfde type kind wat we hier op de Kring hebben in Rotterdam. En op de een of andere manier slaat de kanjertraining naar mijn gevoel beter aan op de kinderen omdat er 'echte

onderwerpen' besproken worden

Er waren klassenposters met afspraken, de zogenaamde kanjerafspraken die voor de kinderen heel zichtbaar waren, dit mis ik bij leefstijl.

Wat heeft deze methode wat het zo geschikt maakt of wat heeft het juist niet?

Sbo kinderen zijn doe kinderen. Leefstijl is naar mijn gevoel iets minder geschikt omdat het vooral zitten, werken en praten is. In de kanjertraining had je de zogenaamde vertrouwensoefeningen waarbij de kinderen ook echt in beweging kwamen en opdrachten samen, individueel of als groep met elkaar moesten uitvoeren.

Voor welke kinderen in de klas zijn de sociaal – emotionele trainingen in het algemeen goed?

Op het sbo voor allemaal! Zowel de zwakke als de sterkere. De zwakke kunnen weer leren van de sterkere. En de sterkere kunnen op hun beurt weer anderen helpen. Zo worden ze sociaal nóg vaardiger.

Leefstijl is een klassikale methode. Welke kinderen in de klas hebben het meeste baat bij de methode? En waarom?

Kinderen die zich goed kunnen concentreren en stil kunnen zitten. Voor adhd'ers merk ik wel dat ze meer voelen voor de energizers.

Merk je dat kinderen bij de methode Kanjertraining meer baat hadden bij de lessen?

Ja dat kon je in alles zien. De rolverdeling in de klas werd duidelijk en iedereen wilde een 'tijger' zijn en deed zijn best om daar naar te streven, ook had ik de kanjer van de week in de klas, elk kind kon kanjer worden als hij extra zijn best deed. Ik heb een keer een oefening gedaan met de gekleurde petten waarbij een kind in mijn bureaustoel mocht gaan zitten met zijn rug naar de klas toe, zijn klasgenoten mochten dan bij de pet gaan staan waarvan zij vonden dat die hem het beste paste. Dat was heel confronterend maar werd heel goed opgenomen. Er volgde een korte motivatieronde waarbij heel de klas mocht vertellen waarom hij of zij dat vond. Vervolgens stel je een doel; waar wil je dat de kinderen de volgende keer gaan staan. (bij de witte pet)

Kinderen kunnen heel goed aan vinden hoe ze over iemand denken. We hebben aan het eind de oefening nog een keer gedaan en er was bij elk kind een positief verschil, bij de een groter dan bij de ander. Maar allemaal hebben ze zich ingezet.

Hoe was de klas voor dat jullie begonnen met Leefstijl?

Ik heb vanaf Januari deze groep. Ik kan hier weinig over zeggen. Ik heb best een makkelijke en sociale groep. Ik merk weinig verschil met het begin en nu.

Merk je dat de sfeer anders is in de klas sinds het gebruik van Leefstijl?

Nee

Hoofdstuk 5 Conclusie

De sterke en zwakke punten van de Kanjertraining en Leefstijl:

Leefstijl

Sterke punten leefstijl

Veel in spelletjes vorm

Het voorleesboek en de energizers

De energizers

De voorleesverhalen

Zwakke punten leefstijl

Te weinig verdieping

Te weinig digitale mogelijkheden

Het is vrij algemeen er wordt niet veel naar klassensituaties gekeken.

De handleiding is erg uitgebreid

Kanjertraining

Sterke punten Kanjertraining

Zeer veel leuke oefeningen om tussendoor te gebruiken, heel praktijkgericht.

Dat kinderen bewust zijn van hun eigen houding

Verschillende rollen voelen, ervaren

Elkaar aanspreken op niet gewenst gedrag

Bewust worden van eigen gedrag in een situatie

Direct toepasbaar

Herkenbare typetjes, goede opbouw, veel mogelijkheden

Ook de leerkrachten gaan zo met elkaar om

Gedrag koppelen aan iets visueel; petten en dieren

Inleven in elkaar

Zwakke punten Kanjertraining

Weinig herhaling ingeslepen.

Het kan verkeerd uitpakken als je het onvoldoende beheerst.

Kost veel tijd, kanjertraining moet je gevolgd hebben als leerkracht.

Er is maar één verhaal, waardoor sommige kinderen het verhaal meerdere malen horen

Leefstijl is een methode voor primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. De methode zegt dat ze ervaringsgericht is. Wanneer je kijkt naar de ervaringen van leerkrachten merk je dat hier de meningen toch over verdeeld zijn. Het is een methode waar alle kinderen over mee kunnen praten, maar het is vrij algemeen. Er wordt niet echt ingegaan op klassengebeurtenissen en situaties. De methode Leefstijl is vooral een methode waarbij de kinderen voornamelijk zitten, werken en aan het praten zijn. Wel is het de bedoeling dat er bij vrijwel elke les een energizer wordt gebruikt.

Wanneer je kijkt naar sociaal – emotionele methoden in het algemeen hebben alle kinderen er baat bij. De methoden zorgen ervoor dat de kinderen sterker worden op sociaal – emotioneel vlak. Hierbij kunnen de zwakkere kinderen leren van de sterkere kinderen. Als wij ons gaan richten op de methode Leefstijl dan zijn het voornamelijk de kinderen die zich goed kunnen concentreren die er baat bij hebben. Ze moeten bij de methode veel zitten werken en praten. Wanneer je kijkt naar de sbo kinderen zijn dit in het algemeen doe kinderen. De methode Leefstijl is niet heel erg gericht op het doen van dingen. Het mist in die zin het spelen van rollenspellen en het inleven in andere kinderen. De kinderen met adhd kunnen zich het meest uiten bij de energizers.

Als je dan antwoord wilt geven op de vraag welke kinderen hebben het meest baat bij de methode Leefstijl zijn dat de kinderen die zich goed kunnen concentreren, stil zitten en luisteren. Deze kinderen vindt je voornamelijk op de reguliere scholen en natuurlijk uitzonderlijk op de sbo scholen.

De Kanjertraining daarin tegen heeft heel veel doe spelletjes. De basis is het verhaal met de koppeling naar de kleuren petten. Aan de hand daarvan worden de regels van de Kanjertraining, die ook dagelijks in de klas worden gebruikt, bij de kinderen ingeoefend. Als de kinderen de regels kennen kunnen zij ook de spelletjes serieus meedoen. De spelletjes worden als erg leuk en actief ervaren door de kinderen en tegelijkertijd nemen de kinderen de activiteiten heel serieus.

Het verhaal wordt eens in de zoveel tijd voorgelezen en de leerkracht komt hier vervolgens af en toe op terug. De regels worden elke dag herhaald aansluitend met een Kanjertraining activiteit aan het begin van de dag.

Kinderen moeten zich goed kunnen concentreren tijdens het verhaal. Zij zijn verder interactief bezig in de kringgesprekken en tijdens de activiteiten.

Het geen waar de methode Kanjertraining volgens ons onderzoek op zou kunnen uitbreiden is een verhaal erbij ontwikkelen. Op deze manier kunnen deze worden afgewisseld en krijgen de kinderen niet elk jaar hetzelfde verhaal te horen.

Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek

Wij wilden graag meer te weten komen over het gebruik van een sociaal-emotionele methode in een school. Beide wilden wij kennis maken met een van de methoden die wij nog niet kenden; de Kanjertraining of Leefstijl.

Voordat wij begonnen aan het onderzoek wisten wij nog niet goed waar het ons zou brengen. De conclusies die uit het onderzoek zouden komen werden halverwege het onderzoek bekend; het zou een onderzoek worden gebaseerd op meningen en ervaringen van de leerkrachten op de scholen waar het onderzoek plaatsvindt.

Methoden zelf hebben altijd een doel wat zij willen bereiken. De methoden Kanjertraining en Leefstijl willen er beide voor zorgen dat kinderen sterker worden op sociaal-emotioneel gebied. Theoretisch zitten de methoden prima in elkaar. Het is dan leuk om te onderzoeken of de methoden ook in de praktijk daadwerkelijk bereiken waar ze voor staan. Het is van belang dat de methoden bruikbaar zijn voor het reguliere en het speciale basisonderwijs. Kinderen op het reguliere onderwijs leren en denken op een andere manier dan kinderen op het speciale onderwijs. De kinderen op het speciaal onderwijs zijn meer doe kinderen. De methoden moeten beide soort leerlingen aanspreken.

Door de ervaringen en meningen van de collega's op onze scholen zien we hoe zij de methoden ervaren en of zij deze geschikt vinden voor het type onderwijs waar zij in werken. Ook zijn wij erachter gekomen wat er belangrijk is voor een methode om te hebben zodat ze er in beide typen onderwijs goed mee kunnen werken.

We hebben veel informatie kunnen halen uit de vragenlijsten die wij bij de kinderen hebben afgenomen. Je komt er op deze manier achter hoe zij de methoden ervaren. Wij vinden het belangrijk om erachter te komen wat zij er van vinden, want je gebruikt de methoden uiteindelijk voor de kinderen.

Doordat het onderzoek voornamelijk op meningen is gebaseerd zou het leuk zijn om te kijken hoe andere scholen de methoden ervaren. We hebben nu twee scholen gebruikt voor ons onderzoek en je kunt aan de hand van twee scholen niet echt een eerlijke conclusie over de methoden schrijven. Hiervoor zou je een groter onderzoek moeten houden bij meerdere scholen, zodat je ook kunt gaan vergelijken met elkaar.

Het onderzoek is soepel verlopen. We hebben veel vrijheid en medewerking op de scholen gekregen om uit te voeren wat wij wilden uitvoeren. Het had misschien leuk geweest als we nog wat tijd hadden vrijgemaakt om bij elkaar op de scholen te kijken, zodat je een beter beeld krijgt van hoe de methode op de andere school in praktijk wordt gebracht.

De planning had in sommige opzichten wat beter gekund. Als we eerder met de interviews en enquêtes waren begonnen hadden we de gegevens eerder kunnen analyseren en er misschien nog meer uit kunnen halen dan wat we er nu uitgehaald hebben. De samenwerking verliep goed. We hebben op verschillende momenten op Domstad gewerkt en verder veel contact via de mail gehouden.

Literatuurlijst

Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J. & Scheepsma, W.(2007). *Ontwikkeling door onderzoek: een handreiking voor leraren*. Utrecht: ThiemeMeulenhoff.

Boek Kanjertraining (afkomstig van www.kanjertraining.nl)

Boek Leefstijl

Schulte, J. *Leefstijl*. stichting Liond Quest Nederland

www.leefstijl.nl

www.sociaalemotioneel.nl

www.kanjertraining.nl

Bijlagen

Enquête

Kanjertraining & Leefstijl

Beste collega's,

Voor ons vergelijkende onderzoek naar de sociaal-emotionele methoden Kanjertraining en Leefstijl willen wij, Mariëtte en Chantal, graag een enquête bij jullie afnemen over de inhoud van de methode waarmee gewerkt wordt op school. Deze informatie kan ons goed helpen bij het verdere onderzoek naar de sterke en zwakke punten van de methoden.

De gegevens van de enquête zullen vertrouwelijk worden behandeld.

Wat is je naam? (niet verplicht)

.....

1. Tot welke leeftijdsgroep behoor je?

- ☐ 20 tot 29 jaar
- ☐ 30 tot 39 jaar
- ☐ 40 tot 49 jaar
- ☐ 50 tot 59 jaar

2. Geef je les in de onder – of bovenbouw?

- ☐ Onderbouw
- ☐ Bovenbouw

3. Met welke sociaal – emotionele methode werkt je?

- ☐ Leefstijl
- ☐ Kanjertraining

4. Heb je ook met andere methoden voor de sociaal emotionele ontwikkeling gewerkt?

- ☐ Ja, namelijk;
- ☐ Nee

5. Hoe belangrijk vind je een sociaal – emotionele methode in een school?

- ☐ Zeer belangrijk
- ☐ Belangrijk
- ☐ Niet belangrijk
- ☐ Helemaal niet belangrijk

6. Hoe vaak vind je dat sociaal emotionele lessen gegeven zouden moeten worden in een week?

- ☐ 1 keer in de week
- ☐ 2 keer in de week
- ☐ 3 keer in de week
- ☐ Anders namelijk

7. Hoe vaak in de week doe jij dit werkelijk?

- ☐ 1 keer in de week
- ☐ 2 keer in de week
- ☐ 3 keer in de week
- ☐ Anders namelijk

8. Op welk(e) gebied(en) zie je een positief verschil in de klas, als je een vergelijking maakt met voor en na het inzetten van de methode?

- ☐ Omgang met elkaar in de klas
- ☐ Omgang met elkaar binnen de school
- ☐ Veiligheid in de klas
- ☐ Vertrouwen hebben in jezelf
- ☐ Vertrouwen hebben in elkaar
- ☐ De kinderen zijn bewust van hun eigen houding/gedrag
- ☐ Minder conflicten in de klas/school
- ☐ Betere communicatie met anderen

9. Wat vind jij het belangrijkste op sociaal emotioneel gebied, wat wordt bereikt met lessen.

Geef aan wat je het belangrijkste vindt met het cijfer 1, wat op de tweede plaats komt het cijfer 2 tot en met cijfer....

- ... Veilige sfeer in de klas en school bieden
- ... Waarden en normen bij brengen
- ... Communicatie met anderen
- ... Inleven in elkaar (luisteren en begrijpen)
- ... Behulpzaam zijn (helpen)
- ... Vertrouwen hebben in jezelf en in elkaar
- ... Samenwerken
- ... Gevoelens uitdrukken

10. Wat vind je een sterk punt van de methode die gebruikt wordt bij jou op school?

.....

11. Wat vind je een zwak punt van de methode die gebruikt wordt bij jou op school?

.....

12. Vind je deze methode geschikt voor het type onderwijs waar je in werkt?

☐ Ja (ga door naar vraag 13)

☐ Nee (ga door naar vraag 14)

13. Wat vind je meest geschikt aan deze methode?

.....

14. Wat vind je minder geschikt aan deze methode?

.....

15. Zijn er punten die de methode volgens jou mist?

☐ Ja, namelijk;.....

☐ Nee

16. Hoe belangrijk is het dat de leerkracht die de sociaal – emotionele lessen geeft hiervoor geschoold is?

☐ Zeer belangrijk

☐ Belangrijk

☐ Niet belangrijk

☐ Helemaal niet belangrijk

Bedankt voor jullie tijd en het invullen van de vragen!

Vragenlijst Kanjertraining

1. Wat vind je het aller-leukste aan de Kanjertraining?
2. Wat vind je minder leuk aan de Kanjertraining?
3. Wat vind je van de lessen en activiteiten?
4. Vind je dat de klas hechter is geworden nu er met de Kanjertraining wordt gewerkt?
5. Vind je dat jullie meer en beter met elkaar omgaan in de klas sinds de Kanjertraining?
6. Heb je nu meer vrienden in de klas? Of kan je nu beter omgaan met andere kinderen?
7. Denk je ook aan de Kanjertraining, bijvoorbeeld aan de petten, tijdens andere lessen?
8. Zou je zelf nog iets willen veranderen aan de Kanjertraining. Mis je iets aan de training? Zou je nog iets willen toevoegen?

Vragenlijst voor de kinderen

1. Wat vind je het leukste aan Leefstijl?
2. Wat vind je minder leuk aan Leefstijl
3. Wat vind je van de energizers en de lessen?
4. Vind je dat de klas hechter is geworden nu er met Leefstijl wordt gewerkt?
5. Vind je dat jullie meer met elkaar omgaan in de klas sinds Leefstijl?
6. Heb je nu meer vriendjes in de klas?
7. Denk je ook aan Leefstijl, bijvoorbeeld aan de energizers, tijdens andere lessen?

Interview

- Sinds dit jaar wordt er op school gewerkt met de methode Leefstijl. Vind jij het een fijne methode om mee te werken?
- Vind je dat deze methode de leerlingen genoeg te bieden heeft?
- Wat vind je van de verschillende activiteiten die bij de methode horen?
- De methode is ervaringsgericht. Merk je dat er veel teruggekoppeld wordt naar de ervaringen van de kinderen?
- Zijn er punten in de methode die je liever anders zou zien?
- Waar moet volgens jou een sociaal emotionele methode op zijn minst aan voldoen?
- We zitten hier op een speciale basisschool. Vind jij dat de methode ook geschikt is voor dit onderwijs?
- Wat heeft deze methode wat het zo geschikt maakt of wat heeft het juist niet?
- Voor welke kinderen in de klas zijn de sociaal – emotionele trainingen in het algemeen goed?
- Leefstijl is een klassikale methode. Welke kinderen in de klas hebben het meeste baat bij de methode? En waarom?
- Merk je dat kinderen bij de methode Kanjertraining meer baat hadden bij de lessen?
- Hoe was de klas voor dat jullie begonnen met Leefstijl?
- Merk je dat de sfeer anders is in de klas sinds het gebruik van Leefstijl?